

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

GEDIMINAS LIGEIKA

II kurso studentas

**JAPONIJOS ĮTAKA PIETRYČIŲ AZIJOJE KINIJS VEIKSMŲ
AKIVAIZDOJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. K. Andrijauskas

Vilnius, 2019

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS
(irišamas po titulinio lapo)

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Ligeika G. Japonijos įtaka Pietryčių Azijoje Kinijos veiksnių akivaizdoje: Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programa, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas K. Andrijauskas. – V., 2019. – 38 p.

Reikšminiai žodžiai: Pietryčių Azija, Japonija, Kinija, regioninė hegemonija, investicijos, tarptautiniai santykiai, ekonominė politika.

Šiame darbe nagrinėjamos Japonijos galimybės būti laikytinai regionine hegemonija Pietryčių Azijos regione, žinant aktyvią Kinijos užsienio politiką ir investicijas į infrastruktūrinę plėtrą regione. Galimybė daryti įtaką vertinama pagal hegemoninio stabilumo teorijoje numatytus kriterijus, kas yra laikoma hegemonu.

Pateikiama Japonijos investicijų ir užsienio politikos analizė Indonezijos, Tailando, Vietnamo, Filipinų ir Malaizijos atžvilgiu. Įvertinus Japonijos santyki su kiekvienu nagrinėjamu atveju pagal nusistatytus kriterijus pateikiamos priežastys, išvados ir galima tolesnė padėtis.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Japonijos įtaka Pietryčių Azijoje Kinijos veiksmų akivaizdoje“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gediminas Ligeika

(parašas)

Turinys

Įvadas.....	5
1. Teorinis pagrindas	11
2. Atvejų analizė.....	14
2. 1. Dvišaliai susitarimai.....	14
2. 1. 1. Filipinai.....	14
2. 1. 2. Indonezija.....	17
2. 1. 3. Malaizija	19
2. 1. 4. Tailandas.....	23
2. 1. 5. Vietnamas	25
2. 2. Daugiašaliai susitarimai	27
2. 2. 1. Japonijos veikla daugiašaliuose susitarimuose ir projektuose	27
2. 2. 2. Kinijos veikla daugiašalėse organizacijose.....	31
Išvados	34
Literatūros sąrašas	35

Įvadas / literatūros apžvalga

Šiuolaikinėje literatūroje kalbant apie ekonominius procesus Pietryčių Azijoje pagrindinis dėmesys yra skiriamas Kinijos Liaudies Respublikos veiksams, ypač Juostos ir kelio iniciatyvai. Kuomet kalbama apie išorės įtaką Pietryčių Azijos valstybėms, pagrinde turima omenyje Kinijos investicijų įtaka recipientų vidaus politikos procesams bei savarankiškai pozicijai Pietų Kinijos jūros teritorinių disputų klausimais. Koncentruojantis vien į Kinijos veiksmus ir Pekino turimą ar galimą įtaką regiono politikai ir vystymuisi kyla grėsmė sumenkinti kitų tarptautinių ar regioninių aktorių vaidmenį ir galimybes veikti Pietryčių Azijoje. Laikotarpyje, kuomet Jungtinės Amerikos Valstijos mažiau savo pastangų deda į šį regioną ir mažoma apie Kinijos dominavimą, nevalia pamiršti, jog Japonija kažkada buvo pagrindinė galia Rytų ir Pietryčių Azijoje ir kad šiais laikais ji taip pat veikia regione bei savo veiklą, ypač ekonominę, pradėjo gerokai anksčiau negu Kinija, kuriai šiuo metu skiriamas beveik visas dėmesys. Kadangi Japonijos veikla trunka ilgiau negu Kinijos, o pastarosios ganėtinai agresyvus elgesys bei tam tikra suverenitetą mažinanti investicijų ir ekonominių ar infrastruktūrinių projektų kaina gali versti Pietryčių Azijos valstybes ieškoti alternatyvų Pekino siūlomoms iniciatyvoms, verta panagrinėti Japonijos galimybes būti alternatyva. Tiksliau, reikėtų apžvelgti, ar Japonija vis dar sugeba išlaikyti savo poziciją Pietryčių Azijoje kaip ekonominės ir infrastruktūrinės paramos tiekėja bei patraukli bendradarbiavimo partnerė, o gal ši jau nebegali priešintis Kinijos įtakai regione ir praranda (arba jau prarado) savo galią ir Pietryčių Azijos valstybės nebesirenka Tokijo teikiamų variantų.

Tendenciją rašant apie išorės ekonominę įtaką Pietryčių Azijos valstybėse susikoncentruoti ties Kinijos aktyvumu bei Juostos ir kelio iniciatyva pastebi Nikolay Murashkin, kuris teigia, jog toks Japonijos nubloškimas į antrąjį planą yra nepelnytas, kadangi Tokijus pradėjo vykdyti Azijos sujungimo politiką bent dešimtmečiu anksčiau negu Pekinas pristatė savo Vienos juostos, vieno kelio projektą¹. Autorius neigia plačiai paplitusį požiūrį, jog Japonijos veiksmai Pietryčių Azijoje ir platesniame regione yra pagrįsti reakcija į Kiniją, kadangi japonų investicinė ir infrastruktūrinė veikla regione prasidėjo gerokai anksčiau negu kinų, o ši veikla bus vykdoma ir tęsiama nepriklausomai nuo Kinijos veiksmų, net jeigu Kinija ir nustotų savo veiklą. Net žvelgiant į istorinį kontekstą verta paminėti, jog matant komunizmo grėsmę ir JAV po truputį atsitraukiant iš Pietryčių Azijos regiono, Japonija išvelgė galimą to pavojų ir nusprendė aktyviau įsitraukti į

¹ Nikolay Murashkin, „Not-so-new silk roads: Japan's foreign policies on Asian connectivity infrastructure under the radar“, *Australian Journal of International Affairs*, 72(5), 2018.

regiono politiką. Tokiu būdu Tokijus sustiprintų savo pozicijas JAV, TSRS ir Kinijos atžvilgiu bei sustiprintų savo vaidmenį regioninėje diplomatijoje².

Žinoma, iki pradėdant ekonominę paramą Pietryčių Azijos valstybėms, Japonija pati turėjo atstatyti savo ekonomiką po Antro pasaulinio karo. Tam tikra prasme, Japonijos staigus ekonominis atsistatymas ir galimybės pradėti plėsti savo ekonominę įtaką Pietryčių Azijos regione prasidėjo su Korėjos karu. Dėl šio karo Jungtinės Amerikos Valstijos priėmė sprendimą greitu būdu atstatyti tuo metu dar JAV okupuotos Japonijos ekonomiką, kad ši galėtų teikti paramą paslaugomis (ne finansinę) kovojant prieš komunizmo skverbimąsi į Pietryčių Aziją. Dėl šio sprendimo ir tolimesnių procesų, Japonijos ekonomika pasiekė tokį lygį, kad praėjusio amžiaus 7-tame dešimtmetyje galėjo pradėti savą oficialią vystymosi paramos programą (angl. *official development assistance, ODA*) ir turėjo pakankamai patirties tokią programą vykdyti³. Pradėjus vykdyti vystymosi paramą, Pietryčių Azijos valstybėse buvo išvystyti keliai, energetika, uostai, kas sukūrė palankią aplinką japonų verslo atstovams įeiti į regiono rinką. Anot kai kurių autorių, ši programa nebuvo iš anksto suplanuota vystymo strategija. Tai buvo labiau kiekvienai valstybei pritaikyti modeliai, kurie buvo paremti viešojo-privataus sektorių partneryste. Vienas iš pagrindinių principų, kuriais vadovavosi Japonija bendradarbiaujant su Pietryčių Azijos valstybėmis (ypač kalbant apie ASEAN valstybes), buvo pagalba stiprinant regiono valstybių nepriklausomumą ir sugebėjimą pačioms savimi pasirūpinti⁴. Tai smarkiai pagerino Japonijos ir bei Pietryčių Azijos valstybių tarpusavio santykius ir sustiprino dvišalį bendradarbiavimą iki tokio lygio, jog kai kurios valstybės viešai paskelbė apie „žvilgsnio link Japonijos“ politiką siekiant išnagrinėti japonų ekonominio vystymosi procesą.

Rimtus Japonijos ketinimus aktyviai dalyvauti procesuose, vykstančiuose Pietryčių Azijoje labai aiškiai rodė 1966 metais Japonijos iniciatyva surengta pirmoji ministrų konferencija dėl Pietryčių Azijos ekonominio vystymosi bei aktyvus dalyvavimas Azijos Vystymosi Banko (angl. *Asian Development Bank, ADB*) steigime⁵. Bendrai žvelgiant į ekonominės paramos politiką, pagrindinis dėmesys iš pat pradžių buvo skiriamas Azijos regionui, kas matoma iš to, jog 1969 metais 83,3% Japonijos dvišalės pagalbos ir 79,7% privataus kapitalo atiteko Azijai, o oficiali vystymosi parama buvo beveik išskirtinai skirta šiam regionui⁶. Dėl tokio aktyvaus ir vis labiau aktyvėjančio Japonijos įsitraukimo į tarptautinę ekonominę politiką, ypač Pietryčių Azijoje, buvo

² Pressello, 43-44.

³ Mitsuya Araki, *Japan's Official Development Assistance: The Japan ODA Model That Began Life in Southeast Asia*, *Asia Pacific Review*, 14(2), 2007, 20.

⁴ Mitsuya Araki, 22.

⁵ Hiroshi Kitamura, *Japan's economic policy towards southeast Asia*, *Asian Affairs*, 3(1), 1972, 47-48.

⁶ Kitamura, 52.

numatoma grėsmė, jog paramą ir investicijas priimančios valstybės pradės priešintis dėl per smarkiai išaugiančios Japonijos įtakos ekonominiams klausimais, tačiau manyta, jog tikimybė tam nėra didelė, kadangi paramą priimančios valstybės jau turėjo būti pakankamai išsivysčiusios, jog pastebėtų sau nenaudingus susitarimus ir galėtų jų atsisakyti⁷, tačiau to grėsmė vis tiek neatmetama.

Nors anksčiau minėta, jog ekonominio vystymosi programa nebuvo strategiškai suplanuotas dalykas, yra atkreiptinas dėmesys į Fukudos doktriną, kurios vienas pagrindinių tikslų buvo Pietryčių Azijos stabilumas ir tarpusavio bendradarbiavimas, kuris buvo labai svarbus siekiant pačios Japonijos ekonominio vystymosi, ypač dėl stabilų ir saugių prekybos kelių iš arabų valstybių į Japoniją⁸. Tai leidžia susidaryti įspūdį, jog Tokijus, nepaisant dabartinio Japonijos, kaip neturinčios savos aktyvios užsienio politikos ar vien tik sekančios JAV, požiūrio, pirmiausia rūpinosi savo gerove, o parama Pietryčių valstybėms, siekis padėti joms pasiekti aukštesnį išsivystymo lygį buvo apgalvotas žingsnis užtikrinti savo interesus. Regioninio bendradarbiavimo, nepriklausomai nuo ekonominio ir politinio režimo valstybėse, propagavimas buvo Japonijos pasirinkta strategija siekiant stabilumo regione ir siekiant įtvirtinti savo galimybes turėti įtakos⁹. Noras užtikrinti savus interesus pastebimas ir Japonijos veikimo principų pokytyje. Nors iš pradžių Tokijus naudojosi tik teigiamomis paskatomis, smarkiai suaktyvėjus Kinijai, ypač išaugus jos kariniam įsitraukimui į Pietryčių Aziją, Japonija kiek pakoregavo savo poziciją ir perėmė šiek tiek vakarietiško praktikų, šiuo atveju turima omenyje būtent atsiradusį norą panaudoti ir sankcijas¹⁰.

Žvelgiant plačiau Pietryčių Azijos, būtina atkreipti dėmesį ir į pačią Kiniją. Šiuo metu Kinija yra pagrindinė Japonijos konkurentė regione, o pagrindinis iššūkis Japonijos veiklai Pietryčių Azijoje taip pat yra būtent Kinija, tačiau šių valstybių dinamika ne visuomet buvo tokia. Kai Japonija jau kurį laiką teikė paramą ASEAN valstybėms, Kinijai dar buvo toli iki bet kokių galimybių vaidinti stambų vaidmenį regiono ekonomikoje. Padėtis buvo tokia, jog 1980 metais Japonija pradėjo teikti vystymosi paramą Kinijai¹¹. Valstybė, kuri šiuo metu kelia didžiausią grėsmę regiono valstybių suverenumui savo investicijų ir vystymosi programų pagalba, kažkuriuo metu pati buvo vystymosi paramos iš savo dabartinės konkurentės recipientė.

Žvelgiant į bendrą akademinių tekstų kontekstą, matoma, jog daugelis darbų, tiriančių Japonijos ekonominę veiklą Pietryčių Azijoje, yra ganėtinai seni – 10 ir daugiau metų senumo, tačiau yra ir ganėtinai naujų tyrimų, nagrinėjančių Japonijos ir Kinijos ekonominę konkurenciją

⁷ Kitamura, 56.

⁸ Andrea Pressello, *The Fukuda Doctrine and Japan's Role in Shaping Post-Vietnam War Southeast Asia*, *Japanese Studies*, 34(1), 2014, 39.

⁹ Pressello, 44.

¹⁰ Maaike Okano-Heijmans, „Japan's New Economic Diplomacy: Changing Tactics or Strategy?“, *Asia-Pacific Review*, 19(1), 2012.

¹¹ Araki, 23.

Pietryčių Azijos valstybėse. Siekiant iširti tokios konkurencijos įtaką Pietryčių Azijos regiono valstybėms Hong Zhao žvelgė į konkurenciją įrengiant greitųjų traukinių tinklus bei infrastruktūrą. Straipsnyje yra atkreipiamas dėmesys į nemenkai skirtingą požiūrį į šių regiono galių konkuravimą - žemyninės ASEAN valstybės mato konkurencijos naudą sau, tačiau pastebima galima grėsmė bendram Asociacijos vieningumui, kadangi ir taip kai kurios ASEAN narės turi gerokai besiskiriančią poziciją Kinijos atžvilgiu, o priešprieša tarp Japonijos ir Kinijos, tuo labiau menkstant Jungtinių Valstijų įsitraukimui regione, manomai gali dar labiau suskaidyti Asociacijos nares¹². Taip pat yra nusakomas požiūris į Japonijos veiklą Pietryčių Azijoje bendrąja prasme. Tokijus yra kritikuojamas dėl didžiojo poveiklo ar didžiojo plano neturėjimo, ne vienu atveju nesugebant iki galo įvykdyti savo nepriklausomų iniciatyvų, tuo tarpu Kinijai turint platesnį, į ateitį žvelgiantį regiono vaizdinį, sėkmingiau vykdant projektus pagal Juostos ir kelio iniciatyvos ar Azijos infrastruktūros investicijų banko programas, dėl ko Japonijai tenka labiau reakcinės galios vaidmuo siekiant neatsilikti¹³. Šis straipsnis pagrinde ir telkiasi ties Kinijos ir Japonijos infrastruktūrinėmis strategijomis (būtent greitųjų traukinių infrastruktūroje) bei jų motyvacija ir neapžvelgia, kuri iš šių valstybių laimi bendrame kontekste ir ar Japonijos vaidmuo ir įtaka Pietryčių Azijoje smarkiai sumenko dėl Kinijos aktyvaus ekonominio įsitraukimo.

Dar 2013 metais Eric Harwit taip pat tyrė Japonijos ir Kinijos investicijas Pietryčių Azijoje, tačiau nesuskoncentruojant ties geležinkelio infrastruktūra, bet žvelgiant į elektronikos ir automobilių industrijas¹⁴. Straipsnis lygiai taip pat iš pradžių apžvelgia abiejų valstybių ekonominę istoriją regione, vėliau pasirinkus kelis esminius atvejus (Pietryčių Azijos valstybes) tiriamos investicijos į šias valstybes 2005-2010 metais remiantis Dunning ir Narula penkių etapų vidinių ir užjūrio investicijų kelių modeliu. Tekste apžvelgiami atvejai, kuomet minėtose sferose pirmauja tiek Japonija, tiek Kinija, tačiau pirmavimas nėra visų tiriamų valstybių mastu, o vienoje valstybėje daugiau pasisekimo turint Japonijai, kitoje ekonomiškai laimi Kinija. Kai kuriais atvejais aptinkama pavyzdžių, kuomet bendrame paveiksle vyraujant Japonijos investicijoms ir produkcijai, tam tikrais, galimai ir pakankamai nišniais atvejais matoma aiški Kinijos persvara. Autorius išvelgia aiškia Kinijos grėsmę Japonijos, ir kitų išsivysčiusių valstybių, galimybėms konkuruoti su kiniška pasiūla, prie ko nemenkai gali prisidėti tuometinė ekonominė aplinka, kuomet daugelis Japonijos įmonių savo gamybą perkelia į Pietryčių Azijos valstybes, kur tai tampa jau vietine produkcija. Tačiau neatmetama ir galimybė, jog panaši lemtis gali ištikti ir Kiniją ir galiausiai bus smarkiai apribotos

¹² Hong Zhao, China–Japan Compete for Infrastructure Investment in Southeast Asia: Geopolitical Rivalry or Healthy Competition?, *Journal of Contemporary China*, 2018, 2-3.

¹³ Zhao, 4.

¹⁴ Eric Harwit, „Chinese and Japanese investment in Southeast and South Asia: case studies of the electronics and automobile industries“. *The Pacific Review*, 26(4), 2013, 361-383.

abiejų Japonijos ir Kinijos galimybės plėsti investicinę veiklą pasaulyje, tačiau to tikimybė, anot autoriaus, nėra itin aukšta, o žvelgiant į šių dienų įvykius matoma, jog pasauliniu mastu investiciniai projektai tikrai nėra apriboti.

Panašiu laikotarpiu publikuotas Renato Cruz De Castro straipsnis taip pat žvelgia į Japonijos ir Kinijos konkurenciją Pietryčių Azijoje¹⁵, tačiau ekonominiam dėmeniui skiriamas labai minimalus dėmesys, o pagrindinis tyrimo tikslas yra apžvelgti regiono saugumo aplinką ir Japonijos politiką Pietų Kinijos jūros disputų kontekste. Kiek yra paliečiama ekonomikos tema, tai yra tiesiog panaudojama kaip priežastis parodyti, kas leido Kinijai sustiprinti savo karinę struktūrą ir priemones veikti Pietų Kinijos jūroje. Turint tai omenyje, autorius pastebi tą pačią tendenciją tarp Pietryčių Azijos valstybių kaip ir Eric Harwit, kad kai kurios Pietryčių Azijos tautų asociacijos narės, pagrinde jūrinės valstybės, labiau gravituoja link Japonijos, o kitos, pagrinde žemyninės valstybės, labiau linksta link Kinijos. Tuo pačiu yra pakartojama ta pati mintis, jog šių didžiųjų valstybių konkurencija regione gali kelti grėsmę pačiam ASEAN egzistavimui, kuris yra paremtas Asociacijos narių bendradarbiavimu ir bendros pozicijos ieškojimu, o toks skaldymasis tarp dviejų išorės valstybių gali išardyti šią organizaciją.

Kita vertus, Hong Zhao yra pastebimas ir ganėtinai svarus japoniškų projektų privalumas prieš kiniškus, kadangi Kinijos iniciatyva yra visiškai valstybinis projektas, kuriam turi įtakos galimos krizės ateityje, o Japonijos investiciniai projektai yra plačiai remiami finansinių ir verslo įmonių, kas juos daro labiau atsparius politinėms krizėms, nors atkreiptinas dėmesys, jog Kinija matoma kaip lankstesnė investitorė bei galinti ganėtinai greitai įvykdyti infrastruktūrinius projektus¹⁶. Alice D. Ba straipsnyje, kuris koncentruojasi ties Kinijos investicijas į Pietryčių Aziją ir galimą jos ekonominę lyderystę, pastebima, jog anksčiau Japonijai ir Kinijai lyderiaujant skirtingose srityse (Japonija finansuose, o Kinija prekyboje), straipsnio publikavimo metu Kinija finansus sutvarkė tokiu būdu, kad tokios skirties jau nebebuvo ir finansuose Kinija susilygino su Japonija¹⁷. Taip pat, kažkiek paantrinama Zhao mintis dėl didesnio pasitikėjimo Japonija, kadangi, net nepaisant teritorinių klausimų, Kinija neturėjo tiek politinio kredibilumo kiek turi Japonija.

Apžvelgus minėtų autorių darbų visumą yra akivaizdu, kad Japonija nėra vien tik reakcinė galia regione ir dar ilgai iki kol būtų tekę reaguoti į Kinijos veiksmus Pietryčių Azijoje ji vykdė savo savarankišką politiką regiono atžvilgiu tiek su pavienėmis valstybėmis dvišalių susitarimų formatu, tiek daugiašaliu formatu. Tam tikrą vyravimą patvirtina ir tas faktas, jog

¹⁵ Renato Cruz De Castro, „China and Japan in maritime Southeast Asia: extending their geo-strategic rivalry by competing for friends“, *Philippine Political Science Journal*, 34(2), 2013, 150-169.

¹⁶ Zhao, 8.

¹⁷ Alice D. Ba, „Is China leading? China, Southeast Asia and East Asian Integration“, *Political Science*, 66(2), 2014.

Japonija skaičiuojant nuo 2000 metų vis dar pirmauja prieš Kiniją žvelgiant į bendrą investicijų į Pietryčių Aziją sumą¹⁸. Turint omenyje aptartą istorinį ekonominį vyravimą ir lyderystę Pietryčių Azijos regione, kyla klausimas, ar nebūtų galima Japonijai priskirti regioninio hegemono ekonomine prasme statuso, ar bent jau tam tikrų hegemonijos bruožų.

Pagrindinis šio darbo tikslas yra išsiaiškinti, ar Japonija patenkina regioninio hegemono kriterijus ir nusipelno šio statuso. Tyrimui yra imamas laikotarpis nuo 2013 metų, kuomet Kinija pristatė Juostos ir kelio iniciatyvą (tuo metu dar vadintą Vienos juostos, vieno kelio pavadinimu) ir jos aktyvumas Pietryčių Azijos regione jau tapo pakankamai rimtas, kad keltų realų iššūkį Japonijos iniciatyvoms, iki 2018 metų galo. Kaip tyrimo atvejai imamos penkios greičiausiai ekonomiškai augančios Pietryčių Azijos valstybės, dar vadinamos ASEAN-5, kurioms tenka didžiausia dalis Japonijos investicijų regione bei skiriamas didelis Kinijos dėmesys: Indonezija, Tailandas, Malaizija, Filipinai, Vietnamas.

Pagrindiniai darbo uždaviniai yra:

1. Ištirti Japonijos investicinę bei vystymosi paramos praktiką ir politiką dvišalių susitarimų ir daugiašalių susitarimų kontekste;
2. Ištirti, ar Japonija turi reikiamus bruožus ir viršenybę, kad ją būtų galima įvardinti kaip hegemoninę galią;
3. Jeigu Japonijai negalima priskirti hegemono statuso ar pakankamai daug hegemono bruožų, nustatyti, kas trukdo siekti tokio statuso.

Tyrimo metodas yra valstybinių investicinio bendradarbiavimo, plėtros ir vystymo organizacijų bei antrinių šaltinių paskelbtų duomenų analizė siekiant ištirti Japonijos investicinių projektų ir bendradarbiavimo praktikas ir prioritetus. Bus kreipiamas dėmesys pagrinde į kiekybinius duomenis, tačiau atsižvelgiama ir į galimas subjektyvias priežastis. Ekonominės hegemonijos vertinimo kriterijai bus paremti hegemoninio stabilumo teorijos išvalgomis.

Darbe bus aptariama pasirinkta teorija ir kodėl Japonijos atveju ji laikytina tinkama. Pagrindinėje darbo dalyje bus apžvelgiama Japonijos politika individualiai kiekvieno tiriamo atvejo atžvilgiu ir per daugiašalio bendradarbiavimo organizacijos formatą bei nustatomas kiekvieno atvejo atitikimas išsikeltiems kriterijams. Galiausiai bus pateikti rezultatai, išvados.

¹⁸ Siegfried Alegado, „Japan Still Beating China in Southeast Asia Infrastructure Race, Bloomberg“, 2018. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-08/japan-still-beating-china-in-southeast-asia-infrastructure-race>> [Žiūrėta 2019-03-14].

1. Teorinis pagrindas

Negalima nuginčyti fakto, jog Japonija yra pakankamai aktyviai įsitraukusi į Pietryčių Azijos regioną, tam tikra prasme galima išvelgti siekį jį performuoti, pagrinde bandymą regioną padaryti stabilų. Žinoma šis stabilumo siekis yra kažkiek paremtas ir Japonijos asmeninių interesų, kad regioninis nestabilumas nepakenktų jos prekybiniams keliams ir ekonominiams interesams. Tuo pačiu galima pastebėti ir stengimąsi neleisti įsivyrauti Kinijai regione. Tai yra pastebima ne tik tiesioginėje priešpriešoje tarp šių valstybių, ypač turint omenyje jų tarpusavio ginčus dėl kai kurių teritorijų jūroje, bet ir kalbant apie įsitraukimą į teritorinių disputų Pietų Kinijos jūroje sprendimo eigą, gynybinės ir žvalgybinės įrangos perdavimą suinteresuotoms Pietryčių Azijos regiono valstybėms.

Siekis turėti svorį regione, daryti įtaką bei neleisti savęs pakeisti ir įsivyrauti kitai regioninei valstybei, galimai siekiant įsitvirtinti kaip regioniniam hegemonui suponuotų atitikimą realizmo tarptautinių santykių teorijai, tačiau yra kai kurie Japonijos politikos aspektai, kurie galėtų nuginčyti realizmo, ypač puolamojo, tinkamumą šiam atvejui. Japonija nuo Antrojo pasaulinio karo ne tik, kad nėra dalyvavusi jokiam didesnio masto konflikte, tačiau ji neturi ir konstituciškai negali turėti realios kariuomenės, kuria naudojant būtų galima vykdyti ar bent grasinti kokia nors realia agresija. Japonijoje egzistuoja tik savigynos pajėgos, kurioms net ne galima dalyvauti tarptautinėse operacijose, jeigu jos nėra lengvo pobūdžio, skirtos išskirtinai civiliniams tikslams ar susijusios su pačios Japonijos saugumu.

Tuo pačiu verta paminėti Japonijos proaktyvaus pacifizmo politiką, ilgą laiką vyravusią viešajame diskurse. Šiais laikais Japonijos ministras pirmininkas Shinzo Abe ne kartą yra sakęs, jog vietoje proaktyvaus ar aktyvaus pacifizmo termino jis yra labiau linkęs vartoti sąvoką „proaktyvi diplomatija“¹⁹. Tuo pačiu, Pietryčių Azijos regione yra skatinamas regiono valstybių bendradarbiavimas dėl bendro visų saugumo ir bendros gerovės, o ne siekiama dominavimo prieš jas ar norima visiškai primesti savo valią. Netgi turint omenyje didžiausią ir stipriausią Japonijos konkurentę regione Kiniją, Tokijus nėra taip antagonistiškai nusiteikęs kaip galėtų būti, netgi prasitariant apie svarstymus prisijungti prie Kinijos Juostos ir kelio iniciatyvos. Tai dar labiau patvirtina, jog realistinės nuostatos, pavyzdžiui savo galios stiprinimas visais įmanomais būdais kitų sistemos dalyvių sąskaita, nėra tinkamiausia prieiga mąstant apie Japonijos vaidmenį regione, nors neatmetama galimybė, kad Tokijus gali turėti tam tikrų hegemoninių ambicijų, todėl galima būtų ginčytis, jog artimiausia tokiai Tokijo politikai galėtų būti hegemoninio stabilumo teorija.

¹⁹ Joseph A. Bosco, „Japan: From ‘Proactive Pacifism’ to ‘Proactive Diplomacy’“, *The Diplomat*, 2015.

Hegemoninio stabilumo teorija (ar neorealistinės, ar neoliberalios pakraipos) vis tiek remiasi pamatiniais struktūrinio realizmo tarptautinės sistemos argumentais, jog sistema yra anarchinė. Realistinė hegemonijos samprata propaguoja visišką vienos regiono galios dominavimą visose srityse²⁰, o kad valstybės taptų hegemonais ir užtikrintų savo saugumą, joms palankiausia elgtis agresyviai²¹. Taip pat hegemonija nereiškia, jog viena didžioji galia dominuoja visoje sistemoje, tačiau ji gali būti hegemonija tam tikroje erdvėje, žemesniame visos sistemos lygmenyje, kas būtų vadinama regioniniu hegemonu²². Žvelgiant į įvairias teorijas, šnekančias apie hegemoniją, manoma, jog nėra visiškai galutinio susitarimo, kas galią paverčia hegemonu. Kadangi šis darbas telkiasi ties Japonijos ekonomine veikla Pietryčių Azijos regione, bus koncentruojamasi į diskusiją, labiau susijusią su ekonominio hegemono iškilimu.

Kaip minėta, yra daug ginčijų hegemono klausimu, šiuo atveju ekonominės viršenybės ir iš to kylančios hegemonijos klausimu. Netgi tarp hegemoninio stabilumo teorijos šalininkų atsiranda diskusijų, kokiais būdais regioninė galia tampa hegemonu. Neorealistinę poziciją užimantys teoretikai kaip Robertas Gilpinas teigia, jog materialinės galios pasiskirstymas tarptautinėje sistemoje nulemia galios iškylima. Žvelgiant į hegemoniją iš neoliberalios perspektyvos, šią tezę galima pakoreguoti, kad hegemonija nekyla iš tarptautinės sistemos nelygios materialinės struktūros ar jos asimetrijos, ir šiek tiek išplėsti, hegemoninio stabilumo teoriją apibūdinant dvejomis centrinėmis tezėmis:

1) tvarka pasaulinėje politikoje yra dažniausiai sukuriama vienos dominuojančios galios, kas reiškia, jog tarptautinių režimų formavimasis priklauso nuo hegemonijos;

2) tvarkos palaikymas reikalauja nuolatinės hegemonijos²³.

Yra keturi pagrindiniai hegemoninės galios reikalavimai:

1. žaliavų kontroliavimas;
2. kapitalo šaltinių kontroliavimas;
3. importui tinkamos rinkos palaikymas;
4. konkurencinė viršenybė prekėse, turinčiose aukštą pridėtinę vertę²⁴.

Žaliavų kontroliavimas dažniausiai reiškia jų turėjimas savoje teritorijoje arba jeigu jų nėra, teritorijos, kurioje reikalinga žaliava yra, užėmimą, tačiau galimas ir kitas būdas, tai užtikrinti žaliavų turėjimą galima ir neformalios įtakos būdu. Kapitalo šaltinio kontroliavimas reiškia galimybę teikti paskolas draugams ir priešams bei atsisakyti suteikti finansinę paramą. Importui

²⁰ John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics* New York: W.W. Norton, 2001, 40.

²¹ Mearsheimer, 21.

²² Mearsheimer 40.

²³ Robert O. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, 1984, 31.

²⁴ Keohane, 33.

tinkamos rinkos palaikymas reiškia savo pakankamai stiprios rinkos turėjimas, jog į norima būtų eksportuoti užsienio valstybėms bei tos rinkos galimybė panaudoti kaip sankciją ją uždarant.

Remiantis visais šiais kriterijais, hegemoninio stabilumo teorija numato, jog kuo labiau šiuos kriterijus atitinkanti galia dominuos ekonomiškai, tuo labiau valstybės bus linkus linkusios bendradarbiauti ir jų tarpusavio santykiai nebus priešiški²⁵. Nors ir labai patogiai atrodo toks aiškinimas, tačiau prie visų šių kriterijų norėtusi pridėti ir vieną svarbią išlygą. Tai yra tai, jog didžiosios galios negali tiesiog pačios nuspręsti būti lyderės, o reikia įtikinti kitas galias sekti paskui save. Tai reiškia, kad lyderystė nėra tiesiog materialus santykis tarp jėgų, o tai yra išsiderėtas tarpusavio santykis, kuris, tuo pačiu, turėtų atsižvelgti ir į kitų valstybių rūpesčius bei nuogąstavimus. Tai reiškia, jog lyderystė yra priklausoma ne tik nuo galimybių, politinės valios, bet ir socialinio, visuomeninio priimtimumo.²⁶ Taip pat neatmestina prielaida, jog nelikus hegemonui, kelios stipresnės valstybės bendradarbiaudamos gali užimti buvusio hegemono poziciją.

Šiais kriterijais remiantis bus bandoma išskirti, koku lygmeniu Japoniją galimą būtų įvardinti kaip hegemoninę (ar judančią link tokios) galią.

²⁵ Keohane, 34

²⁶ Alice D. Ba, 146.

2. Atvejų analizė

Bendradarbiauti su užsienio valstybėmis infrastruktūros plėtros, vystymosi, paramos bei kituose projektuose galima dvejais būdais: dvišalio bendradarbiavimo forma, kai paramos tiekėja ir recipientė asmeniškai pasirašo susitarimą dėl bendradarbiavimo, bei daugiašaliu formatu, kuomet paramą teikianti šalis pasirašo vieną susitarimą su keliomis recipientėmis dėl paramos teikimo arba bendradarbiavimo. Pagrindinė Japonijos dvišalio bendradarbiavimo ir paramos tiekimo institucija yra Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacija (angl. *Japan International Cooperation Agency, JICA*), kuri administruoja visą oficialią vystymosi paramą, išskyrus indėlius į tarptautines organizacijas. Iš regioninės priešininkės Kinijos pusės kaip pagrindinį dvišalių susitarimų variklį galima būti paminėti Juostos ir kelio iniciatyvą. Nors ji dažnai gali būti suvokiama kaip daugiašalė, kadangi ja siekiama apjungti daugelį valstybių ne tik Rytų ar Pietryčių Azijoje, bet ir Pietų, Vidurio Azijoje, Afrikoje bei Europoje, tačiau visi infrastruktūriniai projektai, skirti vystyti susisiekimo pajėgumus, yra derinami ir vykdomi dvišaliu principu.

2.1. Dvišaliai susitarimai

2.1.1 Filipinai

Pagrindiniai Japonijos prioritetai turint omenyje projektus Filipinuose seka pagrindinius nusibrėžtus principus ir siekius regione. Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacija yra pasirinkusi tris prioritetas:

1) pirmoji sritis yra tikslas pasiekti tvarų ekonominį augimą skatinant investicijas. Čia telkiamasi ties susisiekimo tinklų bei energijos ir vandens infrastruktūrų tobulinimu, jūrinio saugumo užtikrinimu bei žmogiškojo išteklių vystymu industrijoms;

2) antroji sritis yra pažeidžiamumo įveikimas, žmonių gyvenimo ir gamybos bazių stabilizavimas. Šioje srityje teikiama parama su tikslu patobulinti infrastruktūrą, susijusią su stichinėmis nelaimėmis ir aplinkosauga, tobulinti pagalbines priemones, tokias kaip sveikatos apsauga, padidinti žemės ūkio produktyvumą bei ūkio produktų apdirbimą ir platinimą;

3) trečioji sritis yra taika ir vystymasis Mindanao saloje. Pagrindinis tikslas šiuo atveju yra salos stabilizavimo procesas per skurdo mažinimą gerinant prieigą prie socialinių paslaugų, bendruomenės vystymą gerinant infrastruktūrą ir pramonę bei vietinės savivaldos stiprinimą²⁷.

Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacija vykdo arba finansiškai remia ganėtinai daug projektų Filipinuose. Vien sostinėje Maniloje ir aplinkinėse vietovėse 2018 metų

²⁷ Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacija.
<https://www.jica.go.jp/philippine/english/activities/activity_02.html> [Žiūrėta 2019-05-10].

duomenimis yra vykdoma ir remiama 11 projektų. 2013 ir 2015 metais skirta finansinė parama transporto tinklų pralaidumo didinimo metropolinėje Maniloje projektui bei porai kitų transporto sistemų vystymo projektams. 2017 metais pradėtas ekstremalių orų stebėjimo ir informacijos dalinimosi projektas; tais pačiais metais pradėta ir studija dėl Cebu metropolitano transporto sistemos vystymo. 2018 metais pradėtas techninės paramos projektas steigiant Filipinų geležinkelio institutą bei skirtos lėšos metro projektui²⁸. Anksčiau minėtoje Mindanao saloje taip pat bendradarbiaujant vykdoma arba paskola ar finansinė parama 11-ai projektų. Saloje pagrinde finansuojami ir bendradarbiaujama vykdant agrokultūros projektus bei projektus, skirtus potvynių rizikos valdymui ar vystyti pajėgumus susidoroti su potvynių pasekmėmis. Bendradarbiaujama dar devyniuose projektuose pavienėse vietovėse bei dar 19 projektų visų Filipinų mastu. Iš viso, Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacija 2018 metų pabaigoje padėjo vykdyti 50 projektų Filipinuose²⁹. Remiantis šios asociacijos ataskaitomis, JICA projektai Filipinuose 2013 metais buvo verti 33,8 mlrd. jenų, 67,3 mlrd. 2014 metais, 36,4 mlrd. 2015 metais, 30,4 mlrd. 2016 metais bei 47,4 mlrd. jenų 2017 metais³⁰.

Remiantis pasaulio banko duomenimis, Japonija 2013-2017 metais buvo ta valstybė, į kurią Filipinai daugiausia eksportavo tačiau Kinija buvo ta prekybos partnerė, kuri daugiausia importavo į Filipinus³¹:

Metai*	Japonija		Kinija	
	Eksportas į (mlrd. dolerių)	Importas iš	Eksportas į	Importas iš
2017	10,8	11,7	8	18
2016	11,6	10,1	6,1	15,9
2015	12,3	6,7	6,3	11,4
2014	13,9	5,5	8	10,2
2013	12	5,5	7	8,5

Tačiau Japonijos skaičiai yra kiek kitokie remiantis Japonijos išorinės prekybos organizacijos (angl. *Japan External Trade Organization, JETRO*) paskelbta statistika. Japonija į Filipinus 2013 m. eksportavo 9,7 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 9,9 mlrd., 2015 m. 9,4 mlrd., 2016 m. 10,3 mlrd., 2017 m. 11,1 mlrd., 2018 m. 11,2 mlrd. dolerių vertės prekių. Japonija iš

²⁸ JICA didžiųjų projektų Filipinuose žemėlapis, *Japan International Cooperation Agency*, 2018.

<https://libportal.jica.go.jp/library/Data/PlanInOperation-e/SoutheastAsia/012_Philippines-e.pdf> [Žiūrėta 2019-05-12].

²⁹ Ten pat.

³⁰ Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaitos, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

³¹ World Bank, World Integrated Trade Solution.

<<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/PHL/Year/2017/TradeFlow/EXPIMP/Partner/all/Product/Total>> [Žiūrėta 2019-05-14].

* Nėra duomenų apie 2018 metus.

Filipinų 2013 m. importavo 9,2 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 10,2 mlrd., 2015 m. 8,8 mlrd., 2016 m. 9 mlrd., 2017 m. 9,7 mlrd., 2018 m. 10,4 mlrd. dolerių vertės prekių³².

Toks neatitikimas duomenyse kiek apsunkina galimybę įvertinti realią prekybinių santykių situaciją, tačiau iš turimų duomenų galima išskirti tendenciją, jog Japonijos eksportas į Filipinus nežymiai auga, o importas iš Filipinų į Japoniją galimai kiek menkstantis, tuo tarpu Kinijos eksportas į Filipinus akivaizdžiai auga. Dėl šio neatitikimo skelbiamuose duomenyse, abiejų organizacijų duomenys bus nurodomi ir prie kitų atvejų.

Palyginti Japonijos ir Kinijos investicijų mastą, galima pažvelgti į 2017 metų abiejų valstybių išsipareigojimus projektams Filipinuose. Kinija pašventė 3,7 mlrd. dolerių 30-čiai projektų, tuo tarpu Japonija paskyrė beveik 9 mlrd. dolerių 11-ai projektų³³. Tai yra vienas iš atvejų, iliustruojančių, kodėl tiksliai įvertinti abiejų valstybių viršenybę yra ganėtinai sudėtinga, kadangi Pekinas savo investicijų į užsienio valstybių infrastruktūrą vykdo projektų kiekio principu, tuo tarpu Tokijus galbūt paremia ir mažiau infrastruktūrinių projektų, tačiau jiems skiria didesnę finansavimą ir daugiau dėmesio skiria kokybei.

Atsižvelgus į turimus duomenis, galima teigti, kad Japonijos santykių su Filipiniais atveju kriterijus dėl paklausios reikmių turėjimo yra patenkintinas, kadangi japonų siūlomi infrastruktūriniai projektai sulaukia teigiamo dėmesio ir jie yra vykdomi. Kapitalo šaltinių kontroliavimo kriterijų sąlyginai irgi būtų galima laikyti kažkiek patenkintinu dėl projektų finansavimo ir paskolų teikimo. Rinkos kontroliavimo aspekto sąlyginai įmanoma laikyti patenkintina, kadangi remiantis tiek Pasaulio banko, tiek JETRO duomenimis, Filipinai daugiau eksportuoja į Japoniją negu Kiniją, vadinasi japonų rinka yra patrauklesnė. Kadangi Japonija neturi daug nuosavų žaliavų, tai automatiškai žaliavų kontroliavimo kriterijus turėtų būti nepatenkintinas, tačiau didelė dalis iš Filipinų importuojamos produkcijos yra žaliavos, bet jos yra eksportuojamos ir į Kiniją, todėl kontrolės šioje srityje nėra. Vardan nesikartojimo, pastarasis rodiklis laikytinas nepatenkintinu ir kitais atvejais, kadangi prekybos žaliavomis atžvilgiu santykiai tarp Japonijos ir nagrinėjamų Pietryčių Azijos valstybių yra panašūs.

Žvelgiant lyderystės klausimą, Filipinai nėra tokia valstybė, kuri rodo aiškias preferencijas sekti Japonija ar Kinija, arba kuria kita valstybe. Žvelgiant į japoniškos paramos tiekimo principus ir prioritetus, atrodytų dėl priimtumo Japonija galėtų būti lyderė, bet net turint

³² JETRO paskelbta Japonijos prekybos ir investicijų statistika 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ir 2018 metams. <<https://www.jetro.go.jp/en/reports/statistics.html>> [Žiūrėta 2019-05-14].

³³ Ralph Jennings, „China And Japan Will Pay Billions To Improve Shoddy Philippine Infrastructure“, *Forbes*, 2017. <<https://www.forbes.com/sites/ralphjennings/2017/05/16/china-and-japan-will-pay-for-an-ambitious-infrastructure-plan-in-the-philippines/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

omenyje tam tikrą teritorinę problematiką, Filipinams yra priimtinos ir kinų investicijos, tad šiuo atveju ryškaus lyderio nėra.

2.1.2. Indonezija

Ankstesniais laikais Japonija didžiausią dalį savo oficialios vystymosi paramos skyrė Indonezijai ir panašu, jog, vadovaujantis Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos duomenimis, ši tendencija ir toliau pastebima. JICA administruojant paramos lėšas, Indonezijai 2013 metais skirta 75,7 mlrd. jenu, 2014 metais 54,6 mlrd., 2015 metais 54,1 mlrd., 2016 metais 41,9 mlrd., 2017 metais 53,7 mlrd. jenu³⁴.

Parama Indonezijai seka ganėtinai bendrą Japonijos vystymo politikos Pietryčių Azijos valstybių atžvilgiu liniją. Šio bendradarbiavimo prioritetinės sritys yra:

1) pagalba tolesniam ekonominiam augimui, skatinant privataus sektoriaus varomą ekonominį augimą, gerinant verslo ir investicinę aplinką, tiekiant paramą infrastruktūriniais projektams ir įvairių reglamentų ir sistemų tobulinimas;

2) parama kovojant su nelygybe bei saugios visuomenės kūrimas. Siekiant sudaryti galimybes subalansuotam vystymuisi ir saugios visuomenės kūrimuisi, teikiama parama susisiekimo ir transporto tinklų vystymui. Taip pat padedama vystyti regionų branduolius bei tobulinti sistemas ir organizacijas, skirtas vystyti kaimo vietas ir vykdyti nelaimių prevenciją;

3) pagalba didinant galimybes Indonezijai imtis Azijos regiono ir tarptautinių problemų sprendimo.

Kaip pagal nurodytas prioritetines sritis ir jų turinį galima numanyti apie Malaizijos svarbą Japonijai, nebūtų klaidinga spėti, jog japonų pagalba šiuo metu gali būti vykdoma daug projektų. Iš viso šiuo metu yra bendradarbiaujant ar teikiant finansinę paramą vykdomi 66 projektai³⁵. 16 projektų vykdomi vien sostinėje ir jos apylinkėse, 13 projektų Jawa saloje, 6 projektai pavienėse vietovėse bei 25 visos valstybės masto projektai. Iš šių projektų 27 yra vykdomi bendradarbiaujant techniniais aspektais, 29 projektai finansuojami Japonijos suteiktų paskolų, du projektai vykdomi gavus finansinę paramą, o likę projektai yra studijos ir tyrimai dėl galimų vystymo veiklos krypčių.

Siekiant įvertinti kokioje padėtyje yra Japonijos prekybiniai santykiai su Indonezija palyginus su Indonezijos ir Kinijos tarpusavio prekybinius santykius, vėlgi yra pasitelkta Pasaulio banko duomenimis:

³⁴ Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaitos, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

³⁵ JICA didžiųjų projektų Indonezijoje žemėlapis, *Japan International Cooperation Agency*, 2018.

Metai*	Japonija		Kinija	
	Eksportas į (mlrd. dolerių)	Importas iš	Eksportas į	Importas iš
2017	17,7	14,1	23	34,5
2016	16,1	12,9	16,7	30,8
2015	18	13,2	15	29,4
2014	23,1	17	17	30
2013	27	19,2	22,6	29,8

Indonezijos atveju vėlgi matomas neatitikimas tarp Pasaulio banko skelbiamų duomenų ir JETRO paskelbtos statistikos³⁶. Anot pastarosios, Japonija į Indoneziją 2013 m. eksportavo 10,5 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 11,8 mlrd., 2015 m. 12,5 mlrd., 2016 m. 13 mlrd., 2017 m. 15 mlrd., 2018 m. 16,4 mlrd. dolerių vertės prekių. Japonija iš Indonezijos 2013 m. importavo 14,3 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 15,4 mlrd., 2015 m. 15,1 mlrd., 2016 m. 16,2 mlrd., 2017 m. 18,5 mlrd., 2018 m. 21 mlrd. dolerių vertės prekių.

Šiuo atveju turimi duomenys yra visiškai priešaringi vieni kitiems. Vadovaujantis Pasaulio banko duomenimis galima susidaryti įspūdį, jog Japonijos ir Indonezijos prekybiniai santykiai bendrai paėmus po truputį nyksta, o prekyba su Kinija kiekvienais metais laikosi daugmaž panašiam lygyje. Jeigu tikėti Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos duomenimis, Japonijos ir Indonezijos prekybiniai santykiai ganėtinai smarkiai stiprėja. Turint tokius duomenys negalima adekvačiai įvertinti, kokiam stovyje yra tarpvalstybinė prekyba. Neatmestina tikimybė, kad norima „oficialią“ statistiką šiek tiek pagražinti, tačiau nesinorėtų prieiti tokios išvados ir galimai tai tėra nesutapimas duomenyse dėl skirtingų taikomų skaičiavimo metodologijų arba tam tikrų prekybos sričių pridėjimas arba ignoravimas.

Žvelgiant į bendrą politinę bei infrastruktūrinę aplinką nepavyksta aptikti labai svarių atvejų, kuomet būtų labai aiškiai atmestas kurios nors valstybės pasiūlytas plėtros projektas, nors buvo atvejis dėl vieno Kinijos finansuoto geležinkelio projekto. Indonezija siekė įrengti pirmąjį Pietryčių Azijoje greitąjį traukinį ir dėl šio projekto konkuravo tiek Japonija, tiek Kinija, bet galiausiai 2015 metais teisė vykdyti šį projektą buvo suteikta Kinijai³⁷. Tiesa, 2018 metais šis projektas dėl įvairių keblumų buvo pristabdytas su rizika visiškai nutraukti jo vykdymą.

Atsižvelgiant į surinktus duomenis matoma, jog Japonija palaiko importui tinkamą rinką, tačiau jokios įtakos daryti negalėtų, kadangi Indonezijos eksportas į Kiniją yra apylygis, jei ne

* Nėra duomenų apie 2018 metus.

³⁶ JETRO paskelbta Japonijos prekybos ir investicijų statistika 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ir 2018 metams.

³⁷ Takehiro Masutomo, Teng Jing Xuan, „Indonesia’s China-Financed High-Speed Rail Project Off Track“, Caixin, 2018. <<https://www.caixinglobal.com/2018-10-11/indonesias-china-financed-high-speed-rail-project-off-track-101333896.html>> [Žiūrėta 2019-05-14].

aukštesnis kai kuriais atvejais, todėl hegemoniškumo bruožo šiuo klausimu Japonija neturi. Kapitalo šaltinių kontroliavimas yra, kadangi tiek istoriškai, tiek šio darbo apimtyje Japonija daugiausia lėšų investuoja į Indoneziją, todėl tam tikros įtakos galima tikėtis. Konkurencinės viršenybės Indonezijos atžvilgiu Japonija neturi, kadangi yra projektų, dėl kurių kova buvo pralaimėta ir sutartis sudaryta su Kinija.

2.1.3. Malaizija

Japonijos ir Malaizijos bendradarbiavimas istoriškai yra ganėtinai glaudus ir vystymosi parama malajams yra tikrai svarbi Tokijo dėmesio Pietryčio Azijos valstybėms dalis, ką rodo faktas, jog Japonija beveik visą imties laikotarpį yra lyderė tarp tiesiogines investicijas Malaizijai teikiančių valstybių. Šių valstybių bendradarbiavimas turi aiškiai apibrėžtą galutinį tikslą – Malaizija turi tapti aukštų pajamų valstybė. Pagrindiniai Japonijos ir Malaizijos bendradarbiavimo tikslai ir prioritetai be minėto galutinio tikslo yra įtvirtinti gerus tarpusavio santykius, skatinti regioninį bendradarbiavimą. Prioritetinės sritys yra:

1) remti subalansuotą vystymąsi link Malaizijos tapimo aukštų pajamų valstybe. Japonija teikia paramą srityse, kurios prisideda prie tolimesnio Malaizijos ekonominio augimo, tobulinama administracinė sistema, aukštesnysis išsilavinimas, vystoma infrastruktūra. Skiriamas dėmesys aplinkosaugai ir socialiai pažeidžiamų asmenų apsaugai. Teikiama tokia parama, kuri bus abipusiai naudinga Japonijai ir Malaizijai ir kurios pagalba Malaizijos išsivystymas galėtų tapti regioniniu modeliu;

2) atsakas į bendrus iššūkius Rytų Azijos regione. Siekiant padidinti viso regiono naudą, remiamos Malaizijos pastangos žmogiškojo išteklių gerinimui ir bendradarbiavimo skatinimui, norint susidoroti su bendrais regiono iššūkiais kaip ASEAN tarpusavio susisiekimas, jūrinis saugumas ir sauga bei ligų prevencija;

3) Japonijos ir Malaizijos vystymosi partnerystė už Rytų Azijos regiono ribų. Siekiant išvystyti glaudžius santykius su Malaizija kaip globalaus vystymosi partnere, siekiama padėti Malaizijai tapti donorine valstybe ir skatinti Pietų-Pietų bendradarbiavimą vardan susidorojimo su iššūkiais plačiau Rytų Azijos regiono, pavyzdžiui Palestinoje ar Afrikoje³⁸.

Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos duomenimis, šio darbo imties laikotarpiu Malaizijoje asociacijos iniciatyva vykdomi tik 4 projektai³⁹, tačiau tai neatspindi šios organizacijos įsitraukimo masto, kadangi nuo JICA įsikūrimo pradžios yra virš 180 vykdytų

³⁸ „Country Assistance Policy for Malaysia“, 2012.

³⁹ JICA didžiųjų projektų Malaizijoje žemėlapis, *Japan International Cooperation Agency*, 2018.

projektų, studijų ar suteikti finansai vykdyti projektus⁴⁰. Malaizija yra laikoma sėkmingu atveju kalbant apie vystymosi paramą gaunančias valstybes, todėl yra nenuostabu, jog didžioji dalis svarbių infrastruktūrinių ir vystymosi projektų jau yra įgyvendinti praeityje, o šiuo metu vykstantys du bendradarbiavimo projektai ir dvi finansinės paskolos yra ganėtinai menko masto, labiau skirti gerinti gamtosaugos aspektus bei skirti dėmesį kaimyninių valstybių bendradarbiavimui.

Turint visa tai omenyje, nėra nieko nuostabaus, jog, remiantis Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos ataskaitomis, JICA projektams Malaizijoje buvo skirta gerokai mažiau lėšų nei kitoms nagrinėjamos valstybėms: 2013 metais 12,1 mlrd. jenų, 6,4 mlrd. 2014 metais, 8,9 mlrd. 2015 metais, 4,6 mlrd. 2016 metais bei 2,4 mlrd. jenų 2017 metais⁴¹. Matant šiuos skaičius, pagrįstai gali kilti įtarimas, jog tai gali per daug leisti Kinijai įsiterpti į Malaizijos rinką, smarkiai padidinti savo įtaką ir pakreipti Kvala Lumpūrą į savo pusę ir toliau nuo Japonijos. Tokia grėsmė buvo ganėtinai reali ir galėjo kilti nuo 2015 metų; dar 2014 metais Malaizijos investicijų vystymo valdžia spėjo, jog investicijos iš Kinijos smarkiai išaugs⁴², o 2015 metais Kinija išsiveržė į priekį kaip didžiausia investuotoja į Malaiziją⁴³, nors kiek vėliau Japonija vėl paskelbta, kaip didžiausias tiesioginių užsienio investicijų šaltinis⁴⁴. Pagrindinė grėsmė iš Kinijos ir ateina investicijų forma, nes Pekinas dažnai paskolomis finansuoja projektus, kurie galiausiai nėra labai aukštos kokybės, neatsiperka, tuo labiau šie projektai yra labiau reikalingi pačiai Kinijai dėl Juostos ir kelio iniciatyvos ir kadangi parama buvo skirta paskolos forma, kapitalą reikia gražinti Kinijai. Dėl neatsipirkusio projekto valstybė neturi galimybės gražinti paskolos, ji tampa įsiskolinusi Pekinui ir ši įtaka tikrai bus panaudota siekiant Kinijai pasiekti savo tikslus. Kvala Lumpūras šią riziką žino ir taip lengvai jau nebeprisiima kiniškų investicijų ir infrastruktūrinių pasiūlymų.

Žvelgiant į prekybinius santykius tarp Japonijos ir Malaizijos, remiamasi Japonijos išorinės prekybos organizacijos paskelbta statistika bei Pasaulio banko duomenimis:

Metai*	Japonija		Kinija	
	Eksportas į (mlrd. dolerių)	Importas iš	Eksportas į	Importas iš
2017	17,3	14,6	29,1	38
2016	15,2	13,7	23,7	34,3

⁴⁰ Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos pateiktas sąrašas įvykdytų projektų.

<<https://www.jica.go.jp/malaysia/english/activities/past01.html>> [Žiūrėta 2019-05-13].

⁴¹ Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaitos, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

⁴² Malaysian Investment Development Authority, „Malaysia-China investments set to rise“, 2014.

<<http://www.mida.gov.my/home/2327/news/malaysia-china-investments-set-to-rise/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

⁴³ Prashanth Parameswaran, „Is China Now Malaysia’s Largest Investor?“, *The Diplomat*, 2016.

<<https://thediplomat.com/2016/01/is-china-now-malaysias-largest-foreign-investor/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

⁴⁴ The Star, „Japan remains Malaysia’s top source of FDIs“, 2017. <<https://www.thestar.com.my/business/business-news/2017/11/02/japan-remains-malaysias-top-source-of-fdis/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

* Nėra duomenų apie 2018 metus.

2015	18,9	13,7	26	33,2
2014	25,2	16,7	28,2	35,3
2013	15,1	17,8	30,7	33,7

Žvelgiant į prekybinius santykius, remiantis Japonijos išorinės prekybos organizacijos paskelbta statistika⁴⁵, Japonija į Malaiziją 2013 m. eksportavo 10,5 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 11,8 mlrd., 2015 m. 12,5 mlrd., 2016 m. 13 mlrd., 2017 m. 15 mlrd., 2018 m. 16,4 mlrd. dolerių vertės prekių. Japonija iš Malaizijos 2013 m. importavo 14,3 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 15,4 mlrd., 2015 m. 15,1 mlrd., 2016 m. 16,2 mlrd., 2017 m. 18,5 mlrd., 2018 m. 21 mlrd. dolerių vertės prekių.

Vėlgi, prieinami duomenys neatitinka vieni kitiems raportuojamomis sumomis. JETRO skelbiamais duomenimis yra pastovus eksporto į Malaiziją augimas ir pastovus importo iš jos augimas. Pasaulio banko duomenimis tokios aiškios tendencijos nesimato, kadangi rodiklių kylimas ir mažėjimas vyksta ganėtinai atsitiktiniais laikotarpiais. Tačiau, žvelgiant į abiejų organizacijų pateiktus duomenis galima matyti bendrą vaizdą, jog Japonija iš Malaizijos daugiau importuoja negu į ją eksportuoja. Jeigu tikėtume Pasaulio banko duomenimis apie prekybos santykius tarp Malaizijos ir Kinijos, bendrais bruožais rodikliai per daug nesikeičia laike, bet matoma aiški tendencija, jog Kinija gerokai daugiau eksportuoja į Malaiziją negu iš jos importuoja.

Anksčiau Malaizija buvo viena iš valstybių, labiausiai siekiančių kiniškų investicijų, tačiau šiuo metu ši rolė yra visiškai apversta aukštyl kojomis ir Malaizija yra priešakyje naujo judėjimo, siekiančio atsiriboti nuo su Kinija susijusių projektų dėl anksčiau minėtų priežasčių. 2018 metų rugpjūtį vizito Pekine metu Malaizijos prezidentas teigė, jog bus stabdomi du stambūs, 22 mlrd. dolerių vertės projektai, kurie buvo susiję su Kinija⁴⁶. Žinoma, tokiam pokyčiui turi įtakos ir valdžioje esantys žmonės, kadangi dauguma kiniškų projektų, dėl kurių Malaizija įniko į galias skolas, buvo patvirtinti ankstesnio prezidento Najib Razak, kuris buvo kaltinamas korupcija. Naujasis prezidentas Mahathir Mohamad, pranešdamas apie minėtų projektų stabdymą, sprendimą argumentavo tuo, jog tokiems projektams reikia skolintis per daug pinigų, kurių Malaizija negali gražinti, o ir patys projektai yra nereikalingi⁴⁷.

Pastarasis nutikimas yra džiugi žinia Japonijai, kadangi stabiliai dirbus prie santykių gerinimo ir bendradarbiavimo skatinimo, Kinijos atstūmimas tikrai gali padidinti Tokijo įtaką. Grėsmės Japonijai būti atstumtai dėl panašių priežasčių nelabai galima įžvelgti vien dėl japonų

⁴⁵ JETRO paskelbta Japonijos prekybos ir investicijų statistika 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ir 2018 metams.

⁴⁶ Hannah Beech, „We Cannot Afford This’: Malaysia Pushes Back Against China’s Vision“, *The New York Times*, 2018. <<https://www.nytimes.com/2018/08/20/world/asia/china-malaysia.html>> [Žiūrėta 2019-05-13].

⁴⁷ Ten pat.

siūlomų investicinių ir infrastruktūrinių projektų pobūdžio ir paramos tiekimo filosofijos. 2015 metais Japonija smarkiai pakoregavo savo užsienio paramos politiką, pagrinde sutelkiant dėmesį į vystymosi paramą ir jos sukurtas partnerystes, pradėjus propaguoti aukštos kokybės infrastruktūros diegimą vietoje pigių ir greitų infrastruktūrinių projektų. Tokiais principais rėmėsi tais pačiais metais paskelbta partnerystės vardan kokybiškos infrastruktūros iniciatyva (angl. *Partnership for Quality Infrastructure, PQI*), kas buvo savotiškas atsakas kinų Juostos ir kelio iniciatyvai. Vadovaujantis šia iniciatyva Tokijo siūlomi vystymo projektai yra pritaikyti būtent pagal recipientės poreikius ir yra skirti abipusei naudai, o ne vien pasiekti donorės politinius siekius. Turint tokią svarią alternatyvą invaziniams Pekino investiciniams plėtros projektams, nelabai būtų galima išvelgti rimtų, politiškai motyvuotų priežasčių, kodėl Japonija netolimoje ateityje galėtų patirti tokį atstumiantį poelgį iš Malaizijos pusės. Kita vertus, Malaizijos žvilgsnis link Japonijos nėra visiškai nesusijęs nuo Kinijos, kadangi, anot artimo Mahathir Mohamad patarėjo bei pasak Malaizijos Socio-ekonominių tyrimų centro direktoriaus Lee Heng Guie, ne viskas Kinijoje yra blogai, o ir yra kitų staigiai besivysčiusių valstybių kaip Pietų Korėja ir Taivanas, Malaizija vietoje susitelkimo ties Japonija stengsis bendradarbiauti ir su minėtomis valstybėmis.

Šiuo atveju pasireiškia Pietryčių Azijos regione plačiai paplitusi praktika užsiimti *hedging'u*, kuomet vietoje aiškaus prisišliejimo prie kurios nors regioninės galios valstybė bendradarbiaus (tačiau kartu ir gali konfliktuoti) su visomis valstybėmis, su kuriomis apsimoka remiantis pragmatiniais principais. Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys ir į pačios Japonijos politiką – kaip minėta teksto pradžioje, vienas pagrindinių paramos regiono valstybėms, o šiuo atveju Malaizijai, tikslas istoriškai buvo pakelti jas iki tokio lygio, jog ateityje netaptų priklausomos nuo priešiško jėgų, tačiau tai galėjo atsisukti ir prieš pačią Japoniją. Norint įtvirtinti viršenybę, tarkime ekonominę hegemoniją, reikia, jog kitos jėgos būtų silpnesnės ir joms būtų galima primesti savo tvarką ar būti tokioje pozicijoje, jog galingesnės valstybės parama būtų privaloma išgyvenimui. Stiprinant Malaiziją nebelieka tokios smarkios persvaros, dėl kurios ši būtų jautri Tokijo užgaidoms, nors paramos teikimo būdu ir buvo daroma įtaka vidaus politikai ir praktikų normoms vien dėl tam tikrų sąlygų, kurias reikia atitikti siekiant gauti paramą.

Galutinis rezultatas yra toks, jog vadovaujantis išsikeltais kriterijais Japonijos padėtis santykiuose su Malaizija taip pat yra vidutiniškai geriausiu atveju. Japonijos rinka yra pakankamai patraukli Malaizijos eksportui, tačiau pastaroji ženkliai daugiau eksportuoja į Kiniją, todėl jokios svaresnio žodžio Tokijus prekybos klausimais šiuo atveju neturėtų. Kapitalo kontrolės prasme investicijos yra gerokai sumenkusios, todėl finansinės įtakos Japonija negali tikėtis. Konkurencinės viršenybės atžvilgiu, naujam Malaizijos prezidentui atėjus į Japonija įgijo privalumą prieš Kiniją,

kadangi yra pareikštas aiškus nepasitenkinimas Kinijos infrastruktūrinės paramos praktikomis. Tai suteiktų Japonijai galimybę įgyti šiek tiek artimesni hegemonui statusą Malaizijos atžvilgiu, tačiau turint duomenų apie galimus Malaizijos planus bendradarbiauti su kitomis kylančiomis ekonomikomis, ir šį galimybę pradingsta.

2.1.4. Tailandas

Tailandą ir Japoniją jungia ganėtinai glaudus ekonominis, kultūrinis ir politinis ryšys. Japonija yra pagrindinė partnerė prekyboje, investicijose bei oficialia vystymosi parama. Pačiai Japonijai Tailandas yra ganėtinai svarbi valstybė kaip gamybinė bazė japoniškomis automobilių ir elektronikos gamybos įmonėms. Pagrindinė tarpusavio santykių politika yra abipusės naudos skatinimas ir prisidėjimas prie regiono vystymosi. Prioritetinės Japonijos ir Tailando bendradarbiavimo sritys yra:

1) tvarus ekonokos vystymasis ir susitvarkymas su senėjančia visuomene. Vardan abipusės naudos ekonomikai ir visuomenei, bendradarbiaujama propaguojant potvynių kontroliavimą, žmogiškųjų išteklių tobulinimą, stiprinant Japonijos ir Tailando ekonominę partnerystę, skatinamas konkurencingumas. Taip pat bendradarbiaujama ir dalinamasi Japonijos žiniomis ir patirtimi sprendžiant opias problemas kaip aplinkosauga bei klimato kaita, senėjanti visuomenė, skatinant socialiai pažeidžiamų asmenų paramą;

2) susidorojimas su bendrais iššūkiais ASEAN valstybėse. Bendradarbiavimu siekiama stiprinti ASEAN valstybių susisiekimą ir mažinti jų atskirtį bei skirtumus;

3) skatinamas bendradarbiavimas su valstybėmis už ASEAN ribų. Pietų-Pietų bendradarbiavimo skatinimas už regiono ribų, ypač bendradarbiavimo su Afrika, ir Tailando kaip donorinės valstybės galimybė dalyvauti sprendžiant tarptautines problemas⁴⁸.

Šiuo metu naudojantis Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo agentūros administruojama parama Tailande yra vykdoma 19 projektų. Beveik visi iš jų (17) yra techninio bendradarbiavimo projektai, likę du yra planavimo tipo projektas bei Tailando vykdomas projektas, gavęs paskolos formos finansinę paramą⁴⁹. Vykdomi techninio bendradarbiavimo projektai atitinka prioritetinėse srityse nurodytas veiklos kryptis. Daug projektų yra skirti su aplinkosauga susijusiems klausimams spręsti kaip švaraus ir efektyvaus žemo lygio anglių ir biomasės utilizavimo vystymo projektas, institucinės kompetencijos įgyvendinti Bankoko klimato kaitos planą stiprinimo projektas arba biomasės ir atliekų konvertavimo į itin švarius degalus projektas. Taip pat daug dėmesio

⁴⁸ „Country Assistance Policy for the Kingdom of Thailand“, 2012.

⁴⁹ JICA svarbiausių projektų Malaizijoje žemėlapis, 2018.

skiriama ir sveikatos apsaugai vykdamas universalios sveikatos apsaugos projektą, nenutrūkstamo sveikatos ir socialinių paslaugų tiekimo senyvo amžiaus asmenims projektas. JICA projektai Tailande 2013 metais buvo verti 45,7 mlrd. jenų, 29,2 mlrd. 2014 metais, 30,4 mlrd. 2015 metais, 42,1 mlrd. 2016 metais bei 30,1 mlrd. jenų 2017 metais⁵⁰.

Žvelgiant į visus Japonijos vykdomus ir remiamus projektus Tailande nebuvo pastebėta, jog dėl kurių nors kiltų pasipriešinimas arba būtų atvirai pareikšta, jog siūlomi projektai tikrai nebus vykdomi. Kinijos ir jos siūlomų projektų atžvilgiu tenka pastebėti tam tikrą priešpriešą tarp Bankoko ir Pekino, kadangi regione yra augantis susirūpinimas dėl galimų pasekmių priėmus per daug kiniško kapitalo. Tailandas 2016 metais atmetė Kinijos pasiūlymus ir atsisakė suteikti teises į žemes vykdyti projektus, apeliuodamas į tuometę neįprastą Laoso padėtį, kuomet gauta paskola buvo pusės Laoso bendrojo vidaus produkto vertės⁵¹. Akivaizdžiai matomas nepatiklumas Kinijos atžvilgiu ir baimė nepapulti į plačiai išgarsėjusias kiniškų paskolų pinkles, kuomet paskolos gavėja neišgali išsimokėti ir jos vidaus politikos klausimai tampa priklausomi nuo Pekino.

Siekiant įvertinti Japonijos ir Tailando, bei Tailando ir Kinijos prekybinę dinamiką vėlgi bus remiamasi Japonijos išorinės prekybos organizacijos ir Pasaulio banko duomenimis:

Metai*	Japonija		Kinija	
	Eksportas į (mlrd. dolerių)	Importas iš	Eksportas į	Importas iš
2016	20,4	30,8	23,5	42,2
2015	19,7	31,1	23,3	40,9
2014	21,8	35,7	25	38,4
2013	22,2	41	27	37,7

Remiantis JETRO paskelbta statistika⁵², Japonija į Tailandą 2013 m. eksportavo 36,2 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 11,8 mlrd., 2015 m. 12,5 mlrd., 2016 m. 13 mlrd., 2017 m. 15 mlrd., 2018 m. 16,4 mlrd. dolerių vertės prekių. Japonija iš Tailando 2013 m. importavo 14,3 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 15,4 mlrd., 2015 m. 15,1 mlrd., 2016 m. 16,2 mlrd., 2017 m. 18,5 mlrd., 2018 m. 21 mlrd. dolerių vertės prekių.

Kaip ir ankstesniais atvejais, yra matomas ganėtinai svarus neatitikimas tarp šių dviejų Japonijos ir Tailando prekybinių santykių rodiklių. Vadovaujantis JETRO pateikiamais duomenimis,

⁵⁰ Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaitos, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

⁵¹ Amelia Duggan, „Japan, China and the Contest for Influence in Contemporary Asia“, *Asia Pacific Foundation of Canada*, 2018. <<https://www.asiapacific.ca/blog/japan-china-and-contest-influence-contemporary-asia>> [Žiūrėta 2019-05-12].

* Nėra duomenų apie 2017 ir 2018 metus.

⁵² JETRO paskelbta Japonijos prekybos ir investicijų statistika 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ir 2018 metams.

matomas pastovus importo ir eksporto mastų augimas, kuris rodo tarpusavio ekonominių santykių stiprėjimą ir didesnę prekybos svarbą. Kita vertus, Pasaulio banko duomenimis ši tendencija yra atvirkštinė ir matomas ženklus rodiklių mažėjimas, tuo tarpu eksportas iš Kinijos į Tailandą ganėtinai ženkliai auga. Tenka prieiti tokią išvadą, jog nėra galimybės tiksliai įvertinti Japonijos ir Tailando prekybinių santykių bei jų pokyčio per tam tikrą laikotarpį.

Matant bendrą vaizdą galima teigti, jog Japonijos ir Tailando ryšiai yra ganėtinai stiprūs. Matoma kylanti Japonijos konkurencinė viršenybė prieš Kiniją, kadangi Tailandas atsisako kai kurių kiniškų investicijų remiamų projektų. Importui tinkamos rinkos palaikymo klausimas yra sudėtingas, kadangi matomi duomenys yra prieštarą, tačiau bet kuriuo atveju Japonija svaraus balso prekyboje negalėtų turėti, kadangi pagal turimus duomenis prekybiniai santykiai su Kinija yra aukštesniame lygyje negu su Japonija. Kapitalo kontrolės prasme įtakos irgi galima turėti turint omenyje, kad didžioji dalis projektų yra ne paprasta finansinė parama, o realus bendradarbiavimas, taip pat Tailandui atsisakant kinų projektų, Japonijos įtaka gali išaugti.

2.1.5. Vietnamas

Vietnamas yra paskutinis šio darbo apžvelgiamas pavienis atvejis. Pagrindiniai Japonijos veiklos prioritetai, susiję su parama ir plėtra niekuo ypatingai nesiskiria nuo kitų atvejų. Paramos programų prioritetinės sritys yra:

1) ekonominio augimo skatinimas bei tarptautinio konkurencingumo stiprinimas. Skiriama parama gerinti rinkos ekonomikos sistemą, reformuoti finansus bei išvystyti industrinius ir žmogiškuosius resursus. Taip pat teikiama parama kuriant eismo ir transporto tinklus, siekiant stabilios energijos tėkmės ir skatinamas energijos taupymas dėl ekonomikos augimo padidėjusio energijos poreikio;

2) reakcija į ekonominio vystymosi neigiamas pasekmes. Pagal šį prioritetą yra teikiama pagalba tvarkantis su staigios urbanizacijos ir industrializacijos sukeltomis pasekmėmis ir stichinėmis nelaimėmis bei klimato kaita. Taip pat skiriama parama vystyti sveikatos apsaugos, socialinio saugumo sistemas, kaimo vietoves, siekiant sumažinti skurdą ir atskirtį;

3) trečioji sritis yra gera valdysena. Skiriama parama Vietnamui gerinant įstatymines ir administracines funkcijas, tobulinant įstatyminę sistemą bei užtikrinant valdysenos teisingumą, sąžiningumą, neutralumą ir skaidrumą⁵³.

2013 metais Japonija buvo didžiausia investuotoja į valstybę, tačiau 2014-2016 metais šią poziciją buvo perėmusi Pietų Korėja, o 2017 metais Japonija vėl sugrįžo į investuotojų viršūnę.

⁵³ JICA, „Country assistance policy for the Socialist Republic of Viet Nam“, 2012.

Šiuo metu Vietname yra vykdomi 67 JICA remiami projektai, iš kurių 34 yra bendradarbiavimo projektai, 29 suteiktos paskolos projektams bet 4 suteiktos finansinės paramos. Remiantis asociacijos ataskaitomis, JICA projektai Vietname 2013 metais buvo verti 170,9 mlrd. jenų, 155,6 mlrd. 2014 metais, 192,9 mlrd. 2015 metais, 185,6 mlrd. 2016 metais bei 14,6 mlrd. jenų 2017 metais⁵⁴. Taip pat Japonija vykdo japoniško verslo skatinimo programą, kurios tikslas yra remti smulkų ir vidutinį japonišką užjūrio verslą. Tokiu būdu didinamas japoniškas kapitalas Vietname⁵⁵.

Siekiant apžvelgti prekybinius santykius tarp Japonijos ir Vietnamo, vėlgi yra pasitelkiami duomenys tiek iš Japonijos išorinės prekybos organizacijos, tiek iš Pasaulio banko:

Metai*	Japonija		Kinija	
	Eksportas į (mlrd. dolerių)	Importas iš	Eksportas į	Importas iš
2016	14,6	15	21,9	50
2015	14,1	14,1	16,5	49,4
2014	14,6	12,8	14,9	43,6
2013	13,5	11,5	13,1	36,8

Remiantis Japonijos išorinės prekybos organizacijos paskelbta statistika⁵⁶, Japonija į Vietnamą 2013 m. eksportavo 10,5 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 11,8 mlrd., 2015 m. 12,5 mlrd., 2016 m. 13 mlrd., 2017 m. 15 mlrd., 2018 m. 16,4 mlrd. dolerių vertės prekių. Japonija iš Vietnamo 2013 m. importavo 14,3 mlrd. dolerių vertės prekių, 2014 m. 15,4 mlrd., 2015 m. 15,1 mlrd., 2016 m. 16,2 mlrd., 2017 m. 18,5 mlrd., 2018 m. 21 mlrd. dolerių vertės prekių.

Iš šių duomenų akivaizdžiai matoma, jog prekybos mastai didėja, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog pagal JETRO duomenis Japonija iš Vietnamo daugiau importuoja negu eksportuoja į Vietnamą. Tai yra dėl to, jog Japonijai trūksta nuosavų žaliavų ir Vietnamas yra viena iš valstybių, iš kurių japonai daugiausia importuoja sau reikalingas žaliavas.

Kinija, žinoma, Vietnamo neapleidžia ir jis yra viena pagrindinių, jei ne pati svarbiausia kiniškų investicijų ir infrastruktūrinių projektų paskyrimo vieta. Tačiau, Vietnamo ir Kinijos santykiai pastaraisiais metais yra toli gražu ne patys palankiausi. Kaip ir visame regione, nemenka trintis vyrauja dėl nepatenkinamo Pekino elgesio Pietų Kinijos jūroje, siekiant pasisavinti didžią dalį jūrinės teritorijos bei atvirai konfrontuojant su Pietryčių Azijos pajūrio valstybėmis. Nors ir siekiama vykdyti kiek galima daugiau projektų Vietname, Kinija susilaukia pasipriešinimo, tačiau

⁵⁴ Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaitos, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018.

⁵⁵ JICA, „Japanese Enterprises Proposing Program. Operation and Activities in Vietnam“.
https://www.jica.go.jp/vietnam/english/office/others/c8h0vm0000cydg8v-att/sector_01_04_en.pdf [Žiūrėta 2019-05-14].

* Nėra duomenų apie 2017 ir 2018 metus.

⁵⁶ JETRO paskelbta Japonijos prekybos ir investicijų statistika 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ir 2018 metams.

šiuo atveju ne iš valdžios, kaip buvo Malaizijos ir Tailando atvejais, bet iš Vietnamo gyventojų, kurie ne kartą yra atvirai protestavę prieš stambius projektus iš baimės, jog didžioji dalis tų projektų papuls po Kinijos infrastruktūrinėmis programomis ir tokiu būdu Vietnamas bus labiau įtrauktas į Pekino įtakos sferą⁵⁷. Tai yra labai svarbus rodiklis, jog Kinija yra praradusi politinį pasitikėjimą, kredibilitumą bei patrauklumą kaip perspektyvi paramos tiekėja.

Atsižvelgus į surinktą informaciją, galima prieiti išvadą, jog Japonijos įtaka Vietname yra auganti. Konkurencinė viršenybė ryškėja dėl vietnamiečių protestų prieš kiniškus projektus, kas sudaro dar didesnę įspūdį Pietų Kinijos jūros įvykių kontekste. Patrauklios importo rinkos klausimu vėlgi yra nevienaprasmiški duomenys, tačiau net optimistiniais rodikliais vadovaujantis matoma, kad eksportas į Kiniją yra panašaus lygmens, todėl Japonija neturi didelio svorio manipuliavimo prekybos santykiais klausimu. Kapitalo kontrolės prasme Japonija turi pakankamai įtakos dėl didelių investicijų bei dėl minėto protesto prieš Kiniją, kas gali sumenkinti jos investicijas į Vietnamą.

2.2. Daugiašaliai susitarimai

Nagrinėjant Pietryčių Azijos ekonominę, infrastruktūrinę bei politinę aplinką negalima apsiriboti vien dvišaliais valstybių susitarimais dėl investicijų, paskolų ar infrastruktūrinių projektų. Ganėtinais svarbų vaidmenį regione vaidina daugiašalės vystymosi paramos organizacijos ir daugiašaliai susitarimai. Čia turima omenyje ne tik pavienes valstybes kaip Kinija ar Japonija, kurios sutaria dėl infrastruktūrinių projektų vykdymo ar finansavimo su keliomis valstybėmis, taip patvirtinant bendrą jungtinį projektą. Svarbu yra atkreipti dėmesį ir į tam tikras tarpvalstybines organizacijas, orientuotas į paramą plėtrai, vystymuisi ar bendrai skirtos glaudesniai regiono bendradarbiavimui. Kelios iš tokių organizacijų yra Azijos vystymo bankas (angl. *Asian Development Bank, ADB*), Azijos infrastruktūros vystymo bankas (angl. *Asian Infrastructure Development Bank, AIIB*), Ramiojo vandenyno partnerystės susitarimas (angl. *Trans-Pacific Partnership Agreement, TPP*), Regioninė visapusė ekonominė partnerystė (angl. *Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP*).

2.2.1. Japonijos veikla daugiašaliuose susitarimuose ir projektuose

Japonija nevengia daugiašalių investicinių projektų. Vienas to pavyzdžių yra 2018 metų spalį Japonija su penkiomis Mekongo upės valstybėmis, tarp kurių yra Tailandas ir Vietnamas,

⁵⁷ DW, „Vietnamese protest amid fear of Chinese investment in special economic zones“, 2018. <<https://www.dw.com/en/vietnamese-protest-amid-fear-of-chinese-investment-in-special-economic-zones/a-44146611>> [Žiūrėta 2019-05-14].

pasirašytas susitarimas, kuriuo siekiama įvykdyti 150 projektų, finansuojamų Japonijos oficialios vystymo paramos⁵⁸. Nors Kinija pirmauja grynų pinigų sumos prasme, kokiais kiekiais Japonija negali varžytis, japonai pritraukia savo kokybę, kuri turi svaresnį gerąjį poveikį aplinkai ir žmonėms. Šis susitarimas tarp Japonijos ir Mekongo upės valstybių, pavadintas Tokijo strategija 2018 dėl Mekongo-Japonijos bendradarbiavimo, vadovaujasi keliais kertiniais principais. Pagal pirmąjį, šia strategija siekiama smarkiai išvystyti susisiekimą, kadangi šis regionas jungia kelias mega rinkas ir išvysčius upės krantinės valstybes regionas galėtų tapti šių rinkų centru. Antrasis principas nurodo, jog šie projektai yra orientuoti į žmones ir darnią visuomenę, kas Mekongo regiono vystymąsi padarytų balansuotą ir nekenkiantį gamtai, taip pat nepalikėtų asmenų grupių nuošalyje. Trečiasis principas yra nukreiptas prieš klimato kaitą, siekiant suvaldyti nelaimingų atsitikimų riziką, valdyti vandens išteklių naudojimą, kad šis nebūtų perteklinis ir žalingas, bei nebūtų teršiamas vanduo⁵⁹.

Žvelgiant į Japonijos ekonominę įtaką regione, negalima nepaminėti vieno ambicingiausių ekonominių projektų Ramiojo vandenyno regione - Ramiojo vandenyno partnerystės susitarimo. Japonija buvo antroji svarbiausia TPP, kuris turėjo būti rimta ekonominė atsvara Kinijos įtakai regione, dalyvė. Didžiąją dalį projekto egzistavimo laiko Jungtinės Valstijos buvo iniciatyvą varanti didžioji valstybė, kuri iškėlė daugelį sąlygų, kurias valstybės dalyvės turėjo atitikti norėdamos dalyvauti šiame projekte, tačiau D. Trumpo administracijai nusprendus patraukti Jungtines Valstijas iš šio susitarimo, kuris vis dar buvo derybų ir tarimosi stadijoje, kilo reali tikimybė, jog šis projektas pražus. Tačiau žinant visas aplinkybes regione, JAV pasitraukus atsirado galimybė Japonijai perimti iniciatyvą ir lyderystę, kas būtų svarus žingsnis link savo galios didinimo, turint omenyje Kinijos nedalyvavimą TPP susitarime, ir labiau įsitvirtinti regione. Kadangi pradiniam TPP projekte dalyvavo du šio darbo nagrinėjami atvejai Malaizija ir Vietnamas, Tokijo sekantis veiksmas yra svarbus vertinant įtakos augimą šių Pietryčių Azijos valstybių atžvilgiu. Sušlubavus Ramiojo vandenyno partnerystės susitarimo projektui, Japonija perėmė lyderystės vadžias ir pradinį projektą kiek pakoregavus performavo į dabartinį Visapusės ir progresyvios Ramiojo vandenyno partnerystės susitarimą. Pagrindiniai pakeitimai buvo 22 Jungtinių Valstijų smarkiai spaudžiamų sąlygų, kurios nepatiko daugeliui susitarimo dalyvių

⁵⁸ Nikkei, „Japan and Mekong nations to push 150 Southeast Asia projects“, 2018.
<<https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Japan-and-Mekong-nations-to-push-150-Southeast-Asia-projects>> [Žiūrėta 2019-05-10].

⁵⁹ Tokyo Strategy 2018 for Mekong-Japan Cooperation, 2018.
<<https://www.mofa.go.jp/mofaj/files/000406731.pdf>> [Žiūrėta 2019-05-10].

pakeitimas arba pristabdymas⁶⁰, kas šį projektą pilnai atrišo nuo amerikietiškos įtakos ir svorį permetė Japonijai, tačiau jų nepanaikinimas pilnai, o tik pristabdymas palieka praviras duris grįžti JAV. Galiausiai šešios valstybės šį susitarimą ratifikavo ir jis įsigalėjo 2018 metų gegužės 30 dieną, po to, kai šeštoji dalyvė, Australija, ratifikavo susitarimą⁶¹, o kiek vėliau susitarimą galutinai ratifikavo ir Vietnamas⁶². Jungtinių Amerikos Valstijų nusišalinimas nuo susitarimo ir suteikė galimybę, bet kartu ir privertė Japoniją įžengti į vedančią rolę, kas tik didina Tokijo svorį regione.

Faktas, jog Kinijos nėra CPTPP projekte leistų galvoti, jog tai yra labai rimta galimybė įsivyrėti Japonijai ir turėti svaresnę įtaką regiono politikoje, tačiau negalima neatsižvelgti į tam tikrą kinišką alternatyvų projektą Ramiojo vandenyno partnerystės susitarimui – Regioninę visapusę ekonominę partnerystę (angl. *Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP*). Tai yra Kinijos pradėtas projektas, turintis panašumų į ankstesnį TPP, tačiau įtraukiantis daugiau regiono valstybių (žinoma, nepakviestos Jungtinės Amerikos Valstijos), derybose dalyvauja ir pati Japonija, tie patys Vietnamas su Malaizija bei likę trys šio darbo atvejai Filipinai, Indonezija bei Tailandas, bet šis susitarimas turi daug menkesnius, jeigu kažkokius iš viso, dalyvių įpareigojimus ir reikalavimus dėl gamtosaugos, maisto produktų saugumo ar fizinio darbo⁶³. Šis projektas kelia tam tikrus iššūkius CPTPP, tačiau šiuo metu pagrindinis skirtumas yra tas, jog CPTPP jau yra ratifikuotas pakankamo kiekio dalyvių ir yra įsigaliojęs, o RCEP vis dar yra derybų stadijoje ir tik norima pagaliau priėti galutinį sutarimą 2019 metais. Šiuo atveju Japonija tikrai turi privalumą prieš Kiniją, kadangi ji yra abiejų partnerystės dalyvė, todėl gali pasisakyti abiejų klausimais, o partnerystė, kurioje ji yra lyderiaujanti dalyvė, jau yra funkcionuojanti.

Taip pat žvelgiant į Japonijos įtaką ar bent jau veiklą daugiašalių organizacijų kontekste negalima neapžvelgti Azijos vystymosi banko. Azijos vystymosi bankas yra maždaug prieš 50 metų įkurta finansinė institucija, skirta skatinti ekonominį augimą ir bendradarbiavimą viename skurdžiausių to meto pasaulio regionų. Organizacija buvo įkurta Maniloje, Filipinų sostinėje, ir pirmasis jos prezidentas buvo japonas Takeshi Watanabe⁶⁴. Japonų prezidentavimas ir lyderiavimas organizacijoje tapo savaeige praktika, kadangi Japonija yra daugiausia į organizaciją investuojanti valstybė, o kiekvienas kada nors paskirtas organizacijos prezidentas buvo ir šiuo metu yra japonas.

⁶⁰ Matthew P. Goodman, „From TPP to CPTPP“, *Center for Strategic & International Studies*, 2018. <<https://www.csis.org/analysis/tpp-cptpp>> [Žiūrėta 2019-05-12].

⁶¹ Ankit Panda, „The CPTPP Trade Agreement Will Enter Into Force on December 30“, *The Diplomat*, 2018. <<https://thediplomat.com/2018/11/the-cptpp-trade-agreement-will-enter-into-force-on-december-30/>> [Žiūrėta 2019-05-12].

⁶² Hon David Parker, „Viet Nam seventh nation to ratify CPTPP“, *Oficiali Naujosios Zelandijos Vyriausybės svetainė*, 2018. <<https://www.beehive.govt.nz/release/viet-nam-seventh-nation-ratify-cptpp>> [Žiūrėta 2019-05-12].

⁶³ Andy Morimoto, „Should America Fear China’s Alternative to the TPP?“, *The Diplomat*, 2016. <<https://thediplomat.com/2016/03/should-america-fear-chinas-alternative-to-the-tpp/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

⁶⁴ Azijos vystymosi banko istorija. <<https://www.adb.org/about/history>> [Žiūrėta 2019-05-15].

Azijos vystymosi bankas, nors yra kurtas kelių valstybių iniciatyva, galima laikyti, jog yra beveik vien Japonijos įtakos kontroliuojamas dėl minėtų priežasčių, kad japonai bankui skiria daugiausia lėšų ir visi prezidentai yra japonai.

Azijos vystymosi bankas Filipinams per visą banko gyvavimo laikotarpį yra skyręs 19,3 mlrd. dolerių paramos, iš kurių 18,9 mlrd. buvo padalinti per 239-ias paskolas, 282 mln. dolerių skirti 414-ai techninės paramos projektams bei 88 mln. dolerių buvo padalinti per 29-ias finansinės paramos dotacijas. Daugiausia finansuotų projektų yra agrokultūros, natūralių išteklių ir kaimo vietovių vystymo srityje, tačiau procentiškai daugiausia lėšų buvo skirta viešojo sektoriaus vadybos bei energetikos sritims.

Indonezijai iš viso buvo skirta 37,5 mlrd. dolerių paramos, iš kurių 36,6 mlrd. buvo pateikti 348-iomis paskolomis, 460 mln. dolerių buvo skirti vykdyti 568 techninio bendradarbiavimo projektams bei beveik 450 mln. dolerių buvo išdalinti per 28 dotacijas. Indonezijos atvejis analogiškas Filipinams pasiskirstymo prasme - daugiausia finansuotų projektų yra agrokultūros, natūralių išteklių ir kaimo vietovių vystymo srityje, tačiau procentiškai daugiausia lėšų buvo skirta viešojo sektoriaus vadybos bei energetikos sritims.

Malaizijai ADB iš viso skyrė tik kiek daugiau nei 2 mlrd. dolerių paramos. 1,9 mlrd. dolerių buvo suteikti per 77 paskolas, o 25 mln. skirti vykdyti 95 techninės paramos projektams. Didžioji dalis paramos buvo skirta vykdyti projektams agrokultūros, natūralių išteklių ir kaimo regionų vystymo projektams, energetikos ir transporto projektams bei vandens ir kitų miesto infrastruktūros ir paslaugų projektams.

Tailando atveju Azijos vystymo bankas skyrė kiek daugiau nei 7 mlrd. dolerių paramą, 6,9 mlrd. dolerių skirdama paskolų forma, 75,3 mln. dolerių 179 techninės pagalbos projektams bei 7 mln. dolerių trijų dotacijų būdu. Tailandui daugiausia paskolų suteikta energetikos projektų vykdymui, bet techninės pagalbos sferoje daugiausia finansuotų projektų buvo agrokultūros, natūralių išteklių ir kaimo regionų vystymo srityje, nors šioje sferoje finansų ir bebuvo daug skirta. Žvelgiant į visą paramos pasidalinimą, Tailandui parama daugiausia suteikta energetikos, transporto ir finansų srityse.

Vietnamas iš nagrinėjamų atvejų yra antras pagal bendrą sumą skirtų finansų po Filipinų – iš viso skirta 16,7 mlrd. dolerių paramos. Kaip ir kitais atvejais, didžiausia šių lėšų dalis, 16 mlrd. dolerių skirta paskolų forma (suteiktos 188 paskolos), 296,8 mln. dolerių skirta 315-ai techninės pagalbos projektams, 330 mln. dolerių suteikta per 41 dotaciją. Vietnamo atveju didžioji dalis paramos buvo skirta projektams transporto srityje, tačiau žvelgiant į techninės pagalbos skiltį,

matoma, jog daugiausia paramos yra skirta projektams agrokultūros, natūralių išteklių ir kaimo regionų vystymo srityje bei viešojo sektoriaus vadybos srityje⁶⁵.

Žvelgiant į šią duomenų visumą galima susidaryti ganėtinai pagrįstą vaizdinį, jog dalyvavimas daugiašalėse paramos teikimo organizacijose ir paramos teikimas jų pagalba yra labai svarbi Japonijos plėtros ir vystymosi paramos politikos visumos dalis. Ganėtinai aktyvus nagrinėjamų atvejų naudojimas ADB teikiama parama (priešingai negu toliau aptariamu AIIB atveju) rodo pasitikėjimą Azijos vystymosi banko parama, projektų kokybe bei pačia Japonija, kuri yra pagrindinė šios organizacijos steigėja, akcininkė bei kurios atstovai visuomet užima organizacijos prezidento postą.

2.2.2. Kinijos veikla daugiašalėse organizacijose

Vertinant Kinijos įtaką daugiašalių susitarimų kontekste privaloma aptarti ką veikia Azijos infrastruktūros investicijų bankas. Tai yra ganėtinai nauja kinų iniciatyva 2015 metų gruodį įsteigta ir nuo 2016 metų sausio veikianti organizacija, todėl tokios gausos projektų ir duomenų apie užsiimama veikla ir investicijas kaip Azijos vystymosi banko atveju negalima tikėtis. Žvelgiant į bendrą veiklos politiką, vienas iš 2017 metais AIIB propaguojamų aspektų buvo švarumas ir žalumas, t. y. buvo išreikšta pozicija, jog ši daugiašalė investicinė organizacija propaguos projektus, atitinkančius šiuolaikinę gamtosaugos, atsinaujinančių ir švarių energijos šaltinių ir pan. kriterijus. Nors tai ir tapo savotiškų AIIB šūkiu, tačiau daug kas tuo ganėtinai smarkiai dvejojo ir ne be pagrindo. Nors ir propaguodamas kovą su klimato kaita ir teigdamas, jog savo neturi planų finansuoti projektų, susijusių su anglies išgavimu ar anglimi paremtomis elektrinėmis, vis tiek yra paliekamas atsarginis variantas dirbti su anglimi⁶⁶. Tokia politika tik prisideda prie augančio nepasitikėjimo Kinijos ar organizacijų, kuriose ji pirmininkauja, rengiamais projektais ir pačia veikla bendraja prasme.

Apžvelgiant šiam darbui aktualius projektus, vykdomus po Azijos infrastruktūros investicinio banko skėčiu, matoma, jog jų yra ganėtinai mažai. Tik poroje iš šiame darbe rūpimų valstybių yra vykdomi kokie nors projektai.

⁶⁵ Asian Development Bank, „Cumulative Lending, Grant, and Technical Assistance Commitments“, 2018. <<https://data.adb.org/dataset/cumulative-lending-grant-and-technical-assistance-commitments/resource/597951d1-603c-49e1>> [Žiūrėta 2019-05-14].

⁶⁶ Lowell Chow, „Is the AIIB Really 'Lean, Clean, and Green'?“, *The Diplomat*, 2017. <<https://thediplomat.com/2017/08/is-the-aiib-really-lean-clean-and-green/>> [Žiūrėta 2019-05-15].

Filipinų atveju yra patvirtintas tik vienas 2017 metų Manilos metropolitenų potvynių valdymo projektas⁶⁷, kuriuo siekiama įrengti naujas vandens pumpavimo stotis ir jų infrastruktūrą bei atnaujinti esamas.

Indonezijos atveju yra patvirtinti 5 projektai⁶⁸. 2016 metais patvirtintas 216,5 mln. dolerių paskola Indonezijos lūšnynų rajonų gerinimo projektui, kuriuo siekiama pagerinti prieinamumą prie miesto infrastruktūrų ir paslaugų. 2017 metais patvirtinti du projektai: regioninis vystymo investicijų fondas, kuriuo siekiama suteikti galimybę lengviau pasiekti finansavimo šaltinius subnacionalinio lygmens valdžios organams vykdyti vietiniu mastu reikalingus infrastruktūrinius projektus; taip pat patvirtintas projektas dėl užtvankų ir rezervuarų kokybės ir saugumo gerinimo. 2018 metais taip pat patvirtinti du projektai: irigacijos modernizacijos bei staigios reabilitacijos projektas, kuriuo siekiama reabilituoti ir modernizuoti Indonezijos irigacijos sistemas tobulinant paslaugas, atnaujinant infrastruktūrą ir skatinant tvarią vadybą; taip pat Mandalikos urbanistinės ir turistinės infrastruktūros projektas, kuriuo siekiama sukurti naują turistinę tašką.

Likę šio darbo atvejai – Malaizija, Tailandas ir Vietnamas – nėra gavę paramos iš AIIB savo šalyse vykdomiems projektams, tačiau Azijos infrastruktūros investicinio bankas ne kartą yra kreipęsis į Malaiziją su siekiu labiau ją įtraukti į AIIB veiklą kaip kompetentingą partnerę su didele patirtimi infrastruktūriniuose projektuose bei išreiškė norą dalyvauti projektuose Malaizijoje⁶⁹. Vietnamo atveju su AIIB taip pat šnekėta apie galimus infrastruktūrinius projektus Vietname, kuriuos labai gausiai galėtų finansuoti Kinijos vedamas investicinis bankas⁷⁰. Tailando atveju yra informacijos 2014 metais apie norą prisijungti prie Azijos infrastruktūros investicinio banko⁷², tačiau nuo to meto, nors ji nuo 2016 metų yra AIIB narė, nebūta jokių planuojamų ar siūlomų projektų, kurie būtų remiami investicinio banko.

Nepaisant to, jog AIIB yra ganėtinai naujas darinys, o suderinti galimus investicijų ir infrastruktūros plėtros projektus užtrunka tikrai ne trumpai, faktas, kad iš penkių nagrinėjamų valstybių tik dvi naudojasi investicinio banko teikiama parama (nors Filipinai tik vienu vieninteliu

⁶⁷ Azijos infrastruktūros investicijų bankas, patvirtintų projektų skiltis.

<<https://www.aiib.org/en/projects/approved/index.html>> [Žiūrėta 2019-05-15].

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ Wong Ee, Adam Aziz, „AIIB keen on infra projects in Malaysia, and with Malaysian firms“, *The Edge Markets*, 2018. <<https://www.theedgemarkets.com/article/aiib-keen-infra-projects-malaysia-and-malaysian-firms>> [Žiūrėta 2019-05-15].

⁷⁰ Tuan Minh, „AIIB Seeks to Finance Vietnam Infra Projects This Year“, *BizLIVE*, 2017.

<<https://bizlive.vn/biznews/aiib-seeks-to-finance-vietnam-infra-projects-this-year-2412335.html>> [Žiūrėta 2019-05-15].

⁷¹ The Voice of Vietnam, „HCM City, AIIB look to work together in infrastructure projects“, 2018.

<<https://english.vov.vn/society/hcm-city-aiib-look-to-work-together-in-infrastructure-projects-383354.vov>> [Žiūrėta 2019-05-15].

⁷² Wichit Chantanusornsiri, „Thailand looks to China's AIIB“, *Bangkok Post*, 2014.

<<https://www.bangkokpost.com/business/news/402313/thailand-looks-to-china-aiib>> [Žiūrėta 2019-05-15].

projektu), o likusios trys aktyviai neieško galimybės pasinaudoti investicijomis, nors nemenkos sumos investicijų forma ir yra siūlomos, rodo, kad svarbiausios Pietryčių Azijos regiono valstybės šiomis dienomis nepakankamai pasitiki Kinija ir jos iniciatyvomis.

Išvados

Šiame darbe bandyta iširti, ar Japonija šiuo metu turi tokią galią ir įtaką Pietryčių Azijos regione, kad ją būtų galima vadinti regionine hegemonine. Apžvelgus dvišalius ir daugiašalius investicinius bei infrastruktūrinius projektus, nustatyta, kad visose valstybėse yra vykdomos pakankamai aktyvios investicinės bei infrastruktūros plėtros ir tobulinimo programos. Tačiau, šios programos nėra pakankamas dėmuo leisti Japonijai įsitvirtinti regione kaip ekonomiškai galybei, kadangi jos pastangos visgi nenusveria Kinijos propaguojamų projektų.

Remiantis išsikeltais kriterijais, pagrindinė kliūtis Japonijai turėti didesnę įtaką regione yra per daug aktyvi prekyba tarp nagrinėtų atvejų bei Kinijos, kuri yra pagrindinė Japonijos konkurentė. Net jeigu prekybiniai santykiai būtų Japonijos naudai, iškyla kita problema, jog Japonija nebūtinai turi viršenybę prieš Kiniją pačių infrastruktūrinių projektų prasme, kadangi net teikiant kokybiškesnius projektus, kiniški nuo to nenukenčia, todėl šiuo metu yra susidariusi tokia situacija, jog Kinija ir Japonija turi apylyges galias infrastruktūros prasme. Japonija turi savo privalumus kokybės prasme, o Kinija turi sau kliudančių faktorių kaip į skolas įvaranti paramos paskolomis politika bei jos elgesys Pietų Kinijos jūroje.

Kaip darbo pradžioje buvo apžvelgti požiūriai, jog Kinijos ir Japonijos konkurencija gali labiau skaldyti regioną, o ne jį visą pakreipti link vienos pusės, tai ir šiame darbe matoma, jog nei viena galia neturi ryškios persvaros. Šiuo atveju, norint nesugriauti įvykusio progreso regione bei Japonijai siekiant įgyvendinti savo tikslą, kad Pietryčių Azija tarptų tvariai tarpusavyje bendradarbiaujantis regionas, kuris turės pakankamai galios dalyvauti svarbioje politikoje ir už regiono ribų, verta atsižvelgti į hegemoninio stabilumo teorijos prielaidą, jog pranykus vienam hegemonui jo vietą gali užimti dvi apylygės regiono valstybės, galima numanyti, kad ateityje vietoj aršios konkurencijos gali būti glaudesnis bendradarbiavimas, ką indikuoja Japonijos kažkada išsakytos mintys dėl prisijungimo prie Juostos ir kelio iniciatyvos bei dalyvavimas pasitarimuose dėl Kinijos inicijuoto Regioninės visapūsės ekonominės partnerystės susitarimo.

Literatūros sąrašas

- „Country Assistance Policy for Malaysia“, 2012.
- „Country Assistance Policy for the Kingdom of Thailand“, 2012.
- Alegado, Siegfried, „Japan Still Beating China in Southeast Asia Infrastructure Race, Bloomberg“, 2018. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-08/japan-still-beating-china-in-southeast-asia-infrastructure-race>> [Žiūrėta 2019-03-14].
- Araki, Mitsuya, Japan's Official Development Assistance: The Japan ODA Model That Began Life in Southeast Asia, *Asia Pacific Review*, 14(2), 2007.
- Asian Development Bank, „Cumulative Lending, Grant, and Technical Assistance Commitments“, 2018. <<https://data.adb.org/dataset/cumulative-lending-grant-and-technical-assistance-commitments/resource/597951d1-603c-49e1>> [Žiūrėta 2019-05-14].
- Azijos infrastruktūros investicijų bankas, patvirtintų projektų skiltis. <<https://www.aiib.org/en/projects/approved/index.html>> [Žiūrėta 2019-05-15].
- Azijos vystymosi banko istorija. <<https://www.adb.org/about/history>> [Žiūrėta 2019-05-15].
- Ba, Alice D., „Is China leading? China, Southeast Asia and East Asian Integration“, *Political Science*, 66(2), 2014.
- Beech, Hannah, „‘We Cannot Afford This’: Malaysia Pushes Back Against China’s Vision“, *The New York Times*, 2018. <<https://www.nytimes.com/2018/08/20/world/asia/china-malaysia.html>> [Žiūrėta 2019-05-13].
- Bosco, Joseph A., „Japan: From ‘Proactive Pacifism’ to ‘Proactive Diplomacy’“, *The Diplomat*, 2015.
- Chantanusornsiri, Wichit, „Thailand looks to China's AIIB“, *Bangkok Post*, 2014. <<https://www.bangkokpost.com/business/news/402313/thailand-looks-to-china-aiib>> [Žiūrėta 2019-05-15].
- Chow Lowell, „Is the AIIB Really 'Lean, Clean, and Green'?“, *The Diplomat*, 2017. <<https://thediplomat.com/2017/08/is-the-aiib-really-lean-clean-and-green/>> [Žiūrėta 2019-05-15].
- De Castro, Renato Cruz, „China and Japan in maritime Southeast Asia: extending their geo-strategic rivalry by competing for friends“, *Philippine Political Science Journal*, 34(2), 2013, 150-169.
- Duggan, Amelia, „Japan, China and the Contest for Influence in Contemporary Asia“, *Asia Pacific Foundation of Canada*, 2018. <<https://www.asiapacific.ca/blog/japan-china-and-contest-influence-contemporary-asia>> [Žiūrėta 2019-05-12].
- DW, „Vietnamese protest amid fear of Chinese investment in special economic zones“, 2018. <<https://www.dw.com/en/vietnamese-protest-amid-fear-of-chinese-investment-in-special-economic-zones/a-44146611>> [Žiūrėta 2019-05-14].
- Ee, Wong, Adam Aziz, „AIIB keen on infra projects in Malaysia, and with Malaysian firms“, *The Edge Markets*, 2018. <<https://www.theedgemarkets.com/article/aiib-keen-infra-projects-malaysia-and-malaysian-firms>> [Žiūrėta 2019-05-15].
- Goodman, Matthew P., „From TPP to CPTPP“, *Center for Strategic & International Studies*, 2018. <<https://www.csis.org/analysis/tpp-cptpp>> [Žiūrėta 2019-05-12].
- Harwit, Eric, „Chinese and Japanese investment in Southeast and South Asia: case studies of the electronics and automobile industries“. *The Pacific Review*, 26(4), 2013, 361-383.
- Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos duomenys. <https://www.jica.go.jp/philippine/english/activities/activity_02.html> [Žiūrėta 2019-05-10].
- Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaita už 2014 metus.
- Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaita už 2015 metus.
- Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaita už 2016 metus.
- Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaita už 2017 metus.
- Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos metinės ataskaita už 2018 metus.
- Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo asociacijos pateiktas sąrašas įvykdytų projektų. <<https://www.jica.go.jp/malaysia/english/activities/past01.html>> [Žiūrėta 2019-05-13].

Jennings, Ralph, „China And Japan Will Pay Billions To Improve Shoddy Philippine Infrastructure“, *Forbes*, 2017. <<https://www.forbes.com/sites/ralphjennings/2017/05/16/china-and-japan-will-pay-for-an-ambitious-infrastructure-plan-in-the-philippines/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

JETRO paskelbta 2013 metų Japonijos prekybos ir investicijų statistika. <<https://www.jetro.go.jp/en/reports/statistics.html>> [Žiūrėta 2019-05-14].

JETRO paskelbta 2014 metų Japonijos prekybos ir investicijų statistika.

JETRO paskelbta 2015 metų Japonijos prekybos ir investicijų statistika.

JETRO paskelbta 2016 metų Japonijos prekybos ir investicijų statistika.

JETRO paskelbta 2017 metų Japonijos prekybos ir investicijų statistika.

JETRO paskelbta 2018 metų Japonijos prekybos ir investicijų statistika.

JICA didžiųjų projektų Filipinuose žemėlapis, *Japan International Cooperation Agency*, 2018. <https://libportal.jica.go.jp/library/Data/PlanInOperation-e/SoutheastAsia/012_Philippines-e.pdf> [Žiūrėta 2019-05-12].

JICA didžiųjų projektų Indonezijoje žemėlapis, *Japan International Cooperation Agency*, 2018.

JICA didžiųjų projektų Malaizijoje žemėlapis, *Japan International Cooperation Agency*, 2018.

JICA svarbiausių projektų Malaizijoje žemėlapis, 2018.

JICA, „Country assistance policy for the Socialist Republic of Viet Nam“, 2012.

JICA, „Japanese Enterprises Proposing Program. Operation and Activities in Vietnam“.

<https://www.jica.go.jp/vietnam/english/office/others/c8h0vm0000cydg8v-att/sector_01_04_en.pdf> [Žiūrėta 2019-05-14].

Keohane, Robert O., *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, 1984.

Kitamura, Hiroshi, Japan's economic policy towards southeast Asia, *Asian Affairs*, 3(1), 1972.

Malaysian Investment Development Authority, „Malaysia-China investments set to rise“, 2014.

<<http://www.mida.gov.my/home/2327/news/malaysia-china-investments-set-to-rise/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

Masutomo, Takehiro, Teng Jing Xuan, „Indonesia's China-Financed High-Speed Rail Project Off Track“, *Caixin*, 2018. <<https://www.caixinglobal.com/2018-10-11/indonesias-china-financed-high-speed-rail-project-off-track-101333896.html>> [Žiūrėta 2019-05-14].

Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics* New York: W.W. Norton, 2001.

Minh, Tuan, „AIIB Seeks to Finance Vietnam Infra Projects This Year“, *BizLIVE*, 2017.

<<https://bizlive.vn/biznews/aiib-seeks-to-finance-vietnam-infra-projects-this-year-2412335.html>> [Žiūrėta 2019-05-15].

Morimoto, Andy, „Should America Fear China's Alternative to the TPP?“, *The Diplomat*, 2016. <<https://thediplomat.com/2016/03/should-america-fear-chinas-alternative-to-the-tpp/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

Murashkin, Nikolay, „Not-so-new silk roads: Japan's foreign policies on Asian connectivity infrastructure under the radar“, *Australian Journal of International Affairs*, 72(5), 2018.

Nikkei, „Japan and Mekong nations to push 150 Southeast Asia projects“, 2018.

<<https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Japan-and-Mekong-nations-to-push-150-Southeast-Asia-projects>> [Žiūrėta 2019-05-10].

Okano-Heijmans, Maaïke, „Japan's New Economic Diplomacy: Changing Tactics or Strategy?“, *Asia-Pacific Review*, 19(1), 2012.

Panda, Ankit, „The CPTPP Trade Agreement Will Enter Into Force on December 30“, *The Diplomat*, 2018. <<https://thediplomat.com/2018/11/the-cptpp-trade-agreement-will-enter-into-force-on-december-30/>> [Žiūrėta 2019-05-12].

Parameswaran, Prashanth, „Is China Now Malaysia's Largest Investor?“, *The Diplomat*, 2016. <<https://thediplomat.com/2016/01/is-china-now-malysias-largest-foreign-investor/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

Parker, Hon David, „Viet Nam seventh nation to ratify CPTPP“, *Oficiali Naujosios Zelandijos Vyriausybės svetainė*, 2018. <<https://www.beehive.govt.nz/release/viet-nam-seventh-nation-ratify-cptpp>> [Žiūrėta 2019-05-12].

Pressello, Andrea, The Fukuda Doctrine and Japan's Role in Shaping Post-Vietnam War Southeast Asia, *Japanese Studies*, 34(1), 2014.

The Star, „Japan remains Malaysia's top source of FDIs“, 2017.

<<https://www.thestar.com.my/business/business-news/2017/11/02/japan-remains-malaysias-top-source-of-fdis/>> [Žiūrėta 2019-05-13].

The Voice of Vietnam, „HCM City, AIIB look to work together in infrastructure projects“, 2018.

<<https://english.vov.vn/society/hcm-city-aiib-look-to-work-together-in-infrastructure-projects-383354.vov/>> [Žiūrėta 2019-05-15].

Tokyo Strategy 2018 for Mekong-Japan Cooperation, 2018.

<<https://www.mofa.go.jp/mofaj/files/000406731.pdf>> [Žiūrėta 2019-05-10].

World Bank, World Integrated Trade Solution.

<<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/PHL/Year/2017/TradeFlow/EXPIMP/Partner/all/Product/Total>> [Žiūrėta 2019-05-14].

Zhao, Hong, China–Japan Compete for Infrastructure Investment in Southeast Asia: Geopolitical Rivalry or Healthy Competition?, *Journal of Contemporary China*, 2018.

Summary

The thesis *Japan's Influence in Southeast Asia in the Presence of Chinese Activity* seeks to examine what are Japan's chances to be considered a regional hegemony in the region Southeast Asia. To judge this notion, the paper examines Japan's bilateral and multilateral relationships with Vietnam, Thailand, the Philippines, Indonesia and Malaysia using the criteria provided by the hegemonic stability theory of what it considers to be a hegemon.

Using the aforementioned criteria, it is stated, that Japan cannot be considered a hegemony and that its ability to become one is hindered both by itself and by the actions of China. The conclusion is that in the future a more viable approach could be better cooperation between Japan and China.